

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Marcela Antošová

**VYUŽITÍ PLASTICKÉHO MATERIÁLU V HODINÁCH
VÝTVARNÉ VÝCHOVY NA 1. STUPNI ZŠ**

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Monika Dokoupilová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsme diplomovou prací s názvem „Využití plastického materiálu v hodinách výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ“ vypracovala samostatně s využitím uvedené literatury a elektronických zdrojů. Prohlašuji také, že tištěná verze této práce se shoduje s verzí přiloženou na CD.

V Olomouci dne

.....

Marcela Antošová

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí diplomové práce Mgr. Monice Dokoupilové, za trpělivost, odborné vedení, věcné rady a veškerý čas, který mi věnovala při psaní diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat paní Mgr. Idě Horákové, třídní učitelce 1. B na ZŠ Václavské náměstí – Jubilejní park ve Znojmě, za umožnění realizace vyučovacích hodin výtvarné výchovy v její třídě a také za její cenné rady a pomoc při realizaci praktické části.

Také bych chtěla poděkovat všem žákům 1. B, za jejich skvělou práci při realizaci hodin výtvarné výchovy.

Ráda bych poděkovala také své rodině a přátelům, kteří mi byli oporou nejen při vypracovávání diplomové práce, ale po celou dobu mého vysokoškolského studia.

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. VNÍMANÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY	9
2. ZAŘAZENÍ V RVP ZV.....	11
2.1. Vzdělávací oblast Umění a kultura	11
2.2. Výtvarná výchova na základní škole dle RVP ZV	11
2.3. Cílové zaměření vzdělávací oblasti Umění a kultura.....	12
2.4. Očekávané výstupy	13
2.4.1. 1. období	13
2.4.2. 2. období	14
3. VÝTVARNÁ TVORBA U ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL	15
3.1. Motivace	17
3.1.1. Výzdoba školy, jako hlavní motivace.....	18
3.1.2. Je prožitek motivací?	19
3.2. Práce s plastickým materiálem v hodinách výtvarné výchovy	21
4. „VÝROBEK“ NEBO PROŽITEK?.....	23
5. VÝVOJ DĚTSKÉHO VÝTVARNÉHO PROJEVU	25
6. MATERIÁLY	30
6.1. Hlína.....	31
6.1.1. Keramická hlína.....	32
6.2. Sádra	36
6.3. Plastelína, modelína	38
6.4. Modurit	39
6.5. Domácí modelovací těsta	40
6.5.1. Vizovické těsto	40
6.5.2. Slané těsto.....	41
6.5.3. Skákací těsto	41
6.6. Modelovací hmoty	42
6.6.1. Modelovací hmota – DAS	42
6.6.2. Modelovací hmota – PRIMO	43
6.6.3. Modelovací hmota – FIMO	43

6.7.	Písek.....	44
7.	TECHNIKY PRO PRÁCI S PLASTICKÝM MATERIÁLEM	46
7.1.	Experiment a hra	46
7.2.	Modelování z hadů a kuliček	47
7.3.	Rytí a kreslení	48
7.4.	Tvoření objektů z vymačkávané misky	48
7.5.	Otiskování	49
7.6.	Plochý reliéf.....	49
7.7.	Modelování figurálních tvarů	50
7.8.	Modelování z plátů	51
7.9.	Vymačkávání z hroudy	52
	PRAKTICKÁ ČÁST	54
8.	PŘÍPRAVY NA HODINY VÝTVARNÉ VÝCHOVY S POUŽITÍM PLASTICKÉHO MATERIÁLU	55
8.1.	Ptáček na špejli	55
8.1.1.	Příprava na hodinu výtvarné výchovy	55
8.1.2.	Reflexe hodiny.....	57
8.1.3.	Aktivita, doplňující hodinu výtvarné výchovy	63
8.2.	Můj kamarád Sovík.....	65
8.2.1.	Příprava na hodinu výtvarné výchovy	65
8.2.2.	Reflexe hodiny.....	68
8.2.3.	Aktivita doplňující hodinu výtvarné výchovy	73
8.3.	Sádrové odlitky – kytičky	74
8.3.1.	Příprava na hodinu výtvarné výchovy	74
8.3.2.	Reflexe hodiny.....	77
8.3.3.	Aktivita, předcházející hodině výtvarné výchovy	81
8.4.	Bájně zvíře	82
8.4.1.	Příprava na hodinu výtvarné výchovy	82
8.4.2.	Reflexe hodiny.....	85
8.4.3.	Aktivita, předcházející hodině výtvarné výchovy	89
8.5.	Můj erb.....	90
8.5.1.	Příprava na hodinu výtvarné výchovy	90

8.5.2.	Reflexe hodiny.....	92
8.5.3.	Aktivita, předcházející hodině výtvarné výchovy	95
8.6.	Hlína kolem nás	96
8.6.1.	Příprava na hodinu výtvarné výchovy	96
8.6.2.	Reflexe hodiny.....	98
8.6.3.	Aktivita, předcházející hodině výtvarné výchovy	98
ZÁVĚR.....		100
SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....		102
INTERNETOVÉ ZDROJE		107
SEZNAM OBRÁZKŮ		109
ZDROJE OBRÁZKŮ.....		111
SEZNAM PŘÍLOH.....		112
PŘÍLOHY.....		113
ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE		120

ÚVOD

V úvodu diplomové práce, bych vám velmi ráda objasnila, proč jsme si pro svoji diplomovou práci zvolila, právě toto téma. Plastický materiál a tvorba s ním, mě zajímala již na střední škole a škola vysoká to jenom prohloubila a zvětšila můj zájem o tuto problematiku. Spojit pak plastický materiál s hodinami výtvarné výchovy na prvním stupni základní školy, mi přišlo jako nejlepší možné.

„Hmoty a materiály mají své charakteristické vlastnosti a kvality. Jejich uplatnění ve výtvarné tvorbě pomáhá rozvíjet naši fantazii a podporuje touhu tvořit, hrát si a vymýšlet. Vlastnosti materiálů je nutné respektovat, a to především tehdy, uplatňujeme-li v tvorbě větší množství různorodých prvků. [...] Výběr a způsob zpracování materiálů volíme vždy s ohledem k věku dětí a k jejich fyzickým schopnostem.“ (Nedvědová, Výtvarná tvorba, 2000, str. 119).

Touto citací bych ráda poukázala na to, jak jsou hmoty a materiály důležité. Tím pádem by neměly být opomíjeny, ani v hodinách výtvarné výchovy na prvním stupni. Důležité je také to, že při práci s nimi, bychom měli dodržovat pravidla a respektovat vlastnosti těchto materiálů.

Cílem této práce bude, dát učitelům základních škol ucelený přehled o plastických materiálech z hlediska funkčnosti a technické náročnosti. Zaměřím se materiály, které jsou dostupné. Chtěla bych se zaměřit i na materiály, které si mohou pedagogové vytvořit sami, nebo dokonce za pomoci žáků. Chtěla bych také, připravit vzorové přípravy na hodiny výtvarné výchovy se zaměřením na plastický materiál. Tyto hodiny bych pak chtěla ověřit v praxi a doplnit o úskalí a problémy s jejich realizací

v hodinách. Tímto bych pak chtěla dát učitelům návod na to, jak plastický materiál zařadit do hodin výtvarné výchovy a využít tak potenciálu modelovacích materiálů.

Diplomovou práci jsem rozdělila na část teoretickou a část praktickou.

V teoretické části se budu zabývat RVP ZV, kde budu hledat oporu, při sestavování vzorových hodin.

Zaměřím se i na to jak je prostorové vytváření pro žáky důležité z hlediska jejich vývoje. Jak vývoje motorického, tak psychického.

Dále se zaměřím na prostorové vytváření a na to, jaké materiály a techniky může učitel v hodinách výtvarné výchovy na prvním stupni použít.

Věnovat bych se chtěla jak materiálům tradičním, tak ale i materiálům netradičním, které mohou učitelé v hodinách výtvarné výchovy využít.

Praktickou část zaměřím na přípravu vzorových hodin, které pak následně ověřím v praxi. Dále tyto přípravy zhodnotím a vytvořím reflexi, jak se v praxi ověřily a kde nastala úskalí.

TEORETICKÁ ČÁST

1. VNÍMANÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Tuto kapitulu bych si dovolila začít citací Uhl Skřivanové, která ve své knize uvádí: „*Není závažnějšího tématu v českém ani evropském oborovém kontextu výtvarné výchovy, než definování významu a přínosu tohoto oboru ve vztahu ke všeobecnému vzdělávání. Pokud totiž budeme schopni argumentovat, jaká jsou oborová specifika a přínos výtvarné výchovy ve vztahu ke klíčovým kompetencím, nebudeme se již muset obávat, že hodinová dotace předmětu výtvarná výchova bude klesat, že prestiž profese výtvarného pedagoga bude společností hodnocena příliš nízko*“ (Pedagogika umění – umění pedagogiky, aneb, Přínos oboru výtvarné výchovy ke všeobecnému vzdělávání, 2014, s. 15)

Můžeme tedy říct, že výtvarná výchova jako předmět na základních školách je dosti opomíjený a i když se řadí mezi hlavní předměty, mnohými pedagogy, a i rodiči, je spíše vnímán, jako doplňkový předmět a nevěnují mu takovou pozornost, jakou by si zaslouhoval.

Mnoho učitelů si neuvědomuje důležitost tohoto předmětu. Proto mu ani ve svých přípravách na hodinu nevěnují tolik času, kolik by si zasloužil. Setkala jsem se i s případy, kdy učitel bere hodinu výtvarné výchovy jenom jako hodinu, kdy se má žák zklidnit a tiše pracovat na svém výtvoru a on se tak může věnovat úplně jiným činnostem, které s hodinou výtvarné výchovy vůbec nesouvisejí. Samozřejmě tomu tak není u všech. Jak uvádí Uhl Skřivanová dále ve své publikaci: „*Česká výtvarná výchova se těší dobré tradici oborové teorie i didaktiky, ve které pojmy vzdělávací obsah a vzdělávací cíl mají centrální význam, a to jak ve smyslu tvorby kurikula, definování oborového učiva, učitelovy*

přípravy na vyučování...“ (Pedagogika umění – umění pedagogiky, aneb, Přínos oboru výtvarné výchovy ke všeobecnému vzdělávání, 2014, s. 15)

Pedagog, by tedy měl být v hodinách výtvarné výchovy žákům neustále na nablízku. Jako zkušený tvůrce, by měl žákovi pomoci. Žák by měl mít pocit, že se může o někoho opřít a pedagog by měl být schopen mu pomoci. Tady je ovšem důležité zdůraznit, aby pedagog nezasahoval do výtvarného projevu žáka a nepřetvářel jeho výtvar k obrazu svému. Takové zásahy jsou nevhodné a žáka mohou často demotivovat a odrazovat od budoucí činnosti. Dochází pak k šablonovité práci, a tím tak u žáka potlačujeme jeho tvořivost a fantazii. Vznikají nám tak výtvary stejné, ničím neoriginální, někdy můžeme použít výraz kýčovitě.

Výtvary žáků, často slouží k výzdobě tříd nebo společných prostor školy. Tato věc je zcela jistě v pořádku. Žák tak získá pocit důležitosti, že se jeho malé dílko vystavuje a někomu se líbí. Tohle by ovšem nemělo být tím hlavním, co nás při tvoření s žáky nejvíce zajímá.

Zde se, dostáváme k dalšímu problému, a to, že se často zdobí pouze stěny, tudíž zde dochází, k eliminaci dalších výtvarných materiálů. Učitel může dozajista použít i plastický materiál k výzdobě stěn. Zaleží zde na tom, jak moc je učitel kreativní a taky na tom kolik povědomí má o tom, jak s plastickým materiálem zacházet v nejrůznějších obměnách. Jak co možná nejkreativněji a nejefektivněji s ním zacházet.

2. ZAŘAZENÍ V RVP ZV

2.1. Vzdělávací oblast Umění a kultura

Nejdříve, než se začnu zabývat plastickým materiálem a prostorovou tvorbou, si musíme vymezit, která vzdělávací oblast v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání, nás bude zajímat a o kterou se v našich hodinách výtvarné výchovy budeme opírat.

Pro nás a naši práci, je nejdůležitější vzdělávací oblast Umění a kultura s vyučovacím předmětem Výtvarná výchova.

2.2. Výtvarná výchova na základní škole dle RVP ZV

Jak jsme si řekli, předmět výtvarná výchova je součástí vzdělávací oblasti Umění a kultura. Jedním z hlavních cílů je všestranný rozvoj celé osobnosti žáka a to nejen po fyzické stránce, ale po stránce psychické, sociální, charakterové. Žáka učí vnímat okolní svět. V RVP ZV je to definováno jako: *„výchova postavena na tvůrčích činnostech – tvorbě, vnímání a interpretaci. Tyto činnosti umožňují rozvíjet a uplatnit vlastní vnímání, citění, myšlení, prožívání, představivost, fantazii, intuici a invenci. K jejich realizaci nabízí výtvarná výchova vizuálně obrazné prostředky (dále jen prostředky) nejen tradiční a ověřené, ale i nově vznikající v současném výtvarném umění a v obrazových médiích. Tvůrčími činnostmi (rozvíjením smyslové citlivosti, uplatňováním subjektivity a ověřováním komunikačních účinků) založenými na experimentování je žák veden k odvaze a chuti uplatnit osobně jedinečné pocity a prožitky a zapojit se na své odpovídající úrovni do procesu tvorby a komunikace.“* (RVP ZV, 2017, s. 83)

2.3. Cílové zaměření vzdělávací oblasti Umění a kultura

„Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- *pochopení umění jako specifického způsobu poznání a k užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace*
- *chápaní umění a kultury v jejich vzájemné provázanosti jako neoddělitelné součásti lidské existence; k učení se prostřednictvím vlastní tvorby opírající se o subjektivně jedinečné vnímání, cítění, prožívání a představy; k rozvíjení tvůrčího potenciálu, kultivování projevů a potřeb a k utváření hierarchie hodnot*
- *spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností*
- *uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince; k tvořivému přístupu ke světu, k možnosti aktivního překonávání životních stereotypů a k obohacování emocionálního života*
- *zaujímání osobní účasti v procesu tvorby a k chápaní procesu tvorby jako způsobu nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům a vztahům v mnohotvárném světě“ (RVP ZV, 2017, s. 83)*

2.4. Očekávané výstupy

Učitel volí, takové metody, které povedou k naplnění cílů. Ty jsou jasně definovány v RVP ZV.

V následujících podkapitolách si očekávané výstupy, které jsou v RVP ZV definovány, vyjmenujme. O tyto jasně definované výstupy se budu opírat při tvorbě vzorových příprav, které budou součástí praktické části této diplomové práce.

2.4.1. 1. období

- *„rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ*
- *v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti; uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace*
- *vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky*
- *interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svou dosavadní zkušeností*
- *na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil“ (RVP ZV, 2017, s. 87,88)*

2.4.2. 2. období

- *„při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření; porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy a jiné)*
- *užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy; v objemovém vyjádření modelování a sochařské postupy; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model*
- *při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy*
- *nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly; uplatňuje je v plošné, objemové i prostorové tvorbě*
- *osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření; pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)*
- *porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace*
- *nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil“ (RVP ZV, 2017, s. 88)*

3. VÝTVARNÁ TVORBA U ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Na začátku téhle kapitoly bych ráda použila otázky, které používá Mrázik ve své publikaci: „*Co dělám, když tvořím? Jakou stezkou to vlastně kráčí? Jak ji popsat tomu, kdo se mě na ni zeptá? V jakém prostředí a prostoru jsme se to vlastně ocitl? O čem se to mluví? Proč?*„ (Výtvarná tvorba-prostorová tvorba, 2008, s. 7). Mrázik tyto otázky vztahuje již k dospělým jedincům. Já si však dovolím tvrdit, že tyto otázky můžeme klidně použít i na prvním stupni základní školy.

Na první otázku si chce přece odpovědět každý, kdo něco tvoří. Tedy i žák prvního stupně. Učitel by tedy měl být pro žáka oporou a pomoci mu najít na tuto otázku odpověď.

Na druhou otázku, i když si ji asi trochu, pro naše potřeby poupravíme, hledáme společně s žáky odpověď. Pro naše potřeby by otázka mohla znít takto: K čemu mě tato činnost vlastně posouvá? K čemu mě formuje?

Na třetí otázku, bych hledala odpověď pomocí uspořádání různých prezentací, na kterých by žáci sami, prezentovali svá díla. Ať už by to bylo spolužákům, rodičům nebo širší veřejnosti. Žáci by pak více o svém díle přemýšleli a nebrali by ho jen jako splnění nějaké školní práce, za kterou dostanou známku. Žáci by se i tímhle setkávali s terminologií, která je dnes na základní škole opomíjená.

Na čtvrtou otázku, je pro spoustu z nás, odpověď zcela jasná. Škola. Nemusí, tomu tak ovšem být. Žáky můžeme vzít do různých keramických, výtvarných dílen, ale také například jenom do parku, na hřiště nebo třeba školního skleníku. Všude v těchto prostorech můžeme s žáky provádět výtvarnou činnost, která bude nevšední a žáky zaujme. Na těchto místech se můžeme

věnovat i technikám, které v běžné třídě nejdou úplně snadno provést. Tím žáky můžeme motivovat a ukázat jim, že výuka nemusí probíhat pouze ve třídě. Právě výtvarná výchova, nám tuto možnost nabízí a my bychom ji měli využít.

Pátou otázkou, si žák může klást docela často, pokud budeme jako učitel volit nejrůznější termíny, s kterými žáky neseznámíme. Důležité je, žáky s termíny ve výtvarné výchově seznamovat, nemělo by jich být však mnoho.

Poslední otázka: Proč? Ta je asi tou nejčastější, ale také tou, na kterou se těžko hledá odpověď. Na tuto otázku bychom měli být připravení stále, protože padá neustále a mnohdy nás zaskočí, i když s ní tak trochu počítáme. (Mrázik, 2008, Slavík, 1997)

Učitel výtvarné výchovy by měl u žáků vzbudit zájem tvořit něco nového. Jak uvádí Mrázik: *„Nezákladnější podmínkou tvůrčího usilování je mít touhu něco vytvořit. Zdá se to velmi jednoduché, téměř banální tvrzení, ale bez vnitřního rozhodnutí a souhlasu, že chci něco vytvořit, se vše následující hroutí.“* (Výtvarná tvorba-prostorová tvorba, 2008, s. 9). Ve školní praxi nemusíme úplně hovořit o zhroucení, ale o jakém si narušení naší práce hovořit můžeme.

„Nelze považovat za dětskou výtvarnou práci tu, která kopírovala nějaký vzor, provedení, měla nějaký předem daný „střih“ a závazný postup práce. U prostorového vytváření toto nebezpečí pouhé nápodoby platí tehdy, máme-li na mysli výtvarnou tvorbu a ne ruční práce a výrobu v dílnách. U kresby či malby kopírování předloh snad nehrozí, pokud ovšem děti mechanicky neobkreslují a nevybarvují známé postavičky z dětských kreslených seriálů.“ (Cikánová, Objevujte s námi tvar, 1995, s. 19). Díky této citaci si můžeme položit otázku, zda vůbec to co v hodině výtvarné výchovy na základní škole provádíme, je vlastně výtvarná tvorba.

Dáváme žákům dostatečný prostor pro to, aby se projevili? Dovolíme jim, aby byl jejich výtvar odlišný? Nebo musí jejich výtvar vypadat přesně podle našeho vzoru, který jsme v lepším případě vytvořili, nebo který, promítneme pouze na interaktivní tabuli. Díky tomuto pak můžeme na chodbách vídat řady stejných obrázků, u kterých se liší pouze podpis autora. A tím se dostáváme k tomu, s čím v citaci úplně nesouhlasím. Podle mých zkušeností dochází častěji ke kopírování předlohy u malby a kresby, než u prostorového vytváření. Zde si také můžeme položit otázku: Proč tomu tak je? Je to snad tím, že se ve výtvarné výchově na prvním stupni s prostorovou tvorbou příliš nesetkáváme a tím pádem určit, zda jsou výtvary okopírované podle předlohy? Nebo je to tím, že kopírovány nejsou?

Pokud nedokážeme žáky vhodně a dostatečně motivovat k činnosti, kterou jsme si vybrali, může se nám celá naše hodina, ať už je sebelépe nachystaná zhroutit. Sám učitel by měl mít, pro výtvarné aktivity nadšení, které pak bude následně přenášet na žáky. Tímto si učitel určitě zajistí lepší pozici, hned na začátku a tím pak docílí lepší motivace žáků pro aktivity, které si připravil. Tímto pak také docílí lepšího výsledku konečné práce. Motivace by určitě měla být pro každou aktivitu odlišná. Učitel by neměl používat stále stejné prostředky. Toto pak může vést ke špatné nebo vůbec žádné motivaci žáků pro aktivitu.

3.1. Motivace

Abychom lépe pronikli do problematiky motivace, uvedeme si na začátek definici Šobáňové: „*Motivaci definujeme jako soubor vnitřních a vnějších faktorů, které podněcují člověka k činnosti a zaměřují tuto činnost k určitému cíli, v našem případě výtvarnému vyjadřování, tvořivosti, vizuální gramotnosti atd.*“ (Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy, 2006, s. 37). Díky téhle

definici můžeme říci, že motivace je jedním z nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují žáka při jeho práci.

Motivaci jako takovou, tedy můžeme chápat jako jeden z nejdůležitějších prvků při vzdělávání. Při přípravě každé hodiny, ať už se jedná o výtvarnou výchovu nebo jiný školní předmět, bychom měli motivaci věnovat dostatek času a důsledně nad ní přemýšlet. Rubešová uvádí: *„Při pedagogické práci klademe na motivaci velký důraz. Skrze prožitek z hry, vyprávění nebo imaginace v úvodu samotné výtvarné aktivity, může dítě zpracovat námět osobitě a originálně. Nejde nám jen o to, aby dítě řemeslně okopírovalo výrobek podle předlohy, ale aby do něj vneslo svůj prožitek a vlastní vnímání reality.“* (Ruce v hlíně, 2016, s. 30). Díky téhle citaci, se tedy opravdu můžeme utvrdit v tom, že žák nad svým výrobkem přemýšlí již u motivace. Pokud tedy bude motivace kvalitní a pro žáka podnětná a přínosná, můžeme pak očekávat kvalitní, originální a zajímavé zpracování výrobku, které nám žák poskytne.

U motivace bychom také neměli zapomínat na to, že menší žáci se nedokáží delší dobu soustředit. Proto bychom neměli zapomínat žáky povzbuzovat a naši motivaci postavit tak, abychom jí mohli žáky zaujmout i během tvoření a tím mu dát nový impuls k tvoření. (Nedvědová, 2000)

3.1.1. Výzdoba školy, jako hlavní motivace

Jednou z hlavních motivací, která bývá hojně využívána ve výtvarné výchově, je právě výzdoba třídy nebo školy. V jistém případě se to dá pochopit.

Motivace je jednoduchá, pro žáky snadno pochopitelná, pro učitele ve skrze jednoduchá. Není to nic složitého, vysvětlit žákům, že jejich výtvarný výrobek poslouží, jako výzdoba. Tudíž bude mít

nějaké využití a tím si tak jednoduše splníme jeden z dílčích cílů, který si před hodinou klademe.

V některých případech je to samozřejmě žádoucí, ať už se jedná například o prezentaci nějakého projektu, kterého je, výtvarná složka součástí nebo i o to, že opravdu bude koncový výrobek sloužit jako výzdoba třídy nebo školní chodby.

Nadměrné využívání této motivace, může ovšem vést k tomu, že žáka bude tato motivace nudit a tudíž pak i následná práce bude pro žáka neatraktivní až nudná. Tím se pak tato motivace stává nevyhovující a tudíž s ní pak ani nemůžeme dojít k tíženým cílům, které jsme si stanovili. (Cikánova, 1995, Roeselová, 2004)

Taková motivace není ovšem prospěšná, ani pro učitele. Neustále se opakující motivace, i když jí můžeme lehce pozměňovat, nepůsobí zrovna dobře a následně může začít nudit i nás jako učitele. Tudíž i my pak může být prací znudění a to pak přenášet na naše žáky.

Tohle se může stát i dobrým argumentem pro to, že do hodin výtvarné výchovy můžeme zapojit více práce s plastickým materiálem, který je sám o sobě dobrou motivací důvodu, že je odlišný, ne tak využívaný a pro žáky v mnoha ohledech atraktivní a přitažlivý. (Slavík, 1997)

3.1.2. Je prožitek motivací?

Tato podkapitola je vlastně otázkou. Jde vůbec žáky motivovat jenom tím, že získají pouze prožitek a nic jiného? Nebo to na žáky můžeme šikovně zahrát tak, že nám sice na konci výtvarný projev vznikne, ale pro nás jako učitele nebude rozhodující to, jak vypadá výtvarný samotný, nýbrž to, jaká cesta k tomuto výtvarnému projevu vedla. Kolik nezdaru předcházelo finálnímu výtvarnému projevu. Jaké emoce žák při těchto nezdarech prožíval a jak se

s nimi vyrovnával. Nebo naopak kolik radosti provázelo vznik výtvoru.

Zde se můžeme opřít o artefiletiku. Slavík uvádí: „*Východiskem pro teorii i praxi artefiletiky, stejně jako pro celou výtvarnou výchovu, je výtvarný zážitek. Ve výtvarném zážitku se žák intimně setkává s výtvarnou formou a dobírá se určitým obsahům.*“ (Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika, 1997, s. 170)

A také nás bude zajímat, jaké vzpomínky si žák na tuto práci odnese. Zda pozitivní, takže práce s plastickým materiálem pro něho bude oddechovou, kreativní činností, na kterou se bude těšit. Nebo to naopak bude jeho strašák a při další práci bude ve stresu, práce ho nebude bavit, ale spíše děsit. Takovou situaci bychom jako dobří pedagogové neměli dopustit. Naší přípravou bychom se měli snažit docílit toho, aby taková to situace vůbec nenastala, nebo jen v nejmenší možné míře. (Slavík, 1997)

Slavík ve své publikaci uvádí: „*[...]konec druhého tisíciletí je pro výchovu obdobím zkoumání, tápání a tvorby. Ale nikoliv skepse. Proměny výchovy patrně nejsou samoučelné a neplodné. [...] Dvacáté století otevřelo brány pro originalitu a tvořivost jednotlivce, tím však nastolilo i problém, jak se vyrovnat s jinakostí, která tvoří hranici mezi společným a jedinečným.*“ (Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika, 1997, s. 9, 10). Díky tomu tedy můžeme říci, že to aby se žák projevoval originálně, je řada odborníků nakloněná již dlouho.

Dále Slavík uvádí: „*Východiskem teoretického náhledu je osobní zážitek jako nezaměnitelný zdroj zkušeností, [...].*“ (Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika, 1997, s. 13). Zde se také můžeme utvrdit v tom, že při tvorbě nám opravdu záleží i na vnitřním prožitku a zážitku, nikoliv pouze na výsledném výtvarném projevu.

To ovšem neznamená, že bychom měli žáky nechat pouze samostatně a svévolně tvořit, ale také bychom měli mít na paměti to, že chceme žáky i vychovávat a vzdělávat. Učit je ke vzájemnému respektu a zodpovědnosti. (Slavík, 1997) V knize *Výtvarný projev a výchova*, Uždil uvádí: „*Výtvarná výchova chápána jako výraz spontánnosti a terapeutický nástroj k „integraci osobnosti“ by plnila jen jednu jedinou část svého mnohem širšího programu. Octla by se v konfliktu s požadavkem svébytnosti oboru, stala by se jen instrumentem pro neurčitý, různě vykládaný výchovný cíl, zpronevěřila by se své možnosti orientovat žáka ve věcech hmotné tvorby a umění, ale i v ovládnutí tvořivých mechanismů, které tak rády sublimují do nezávazné hry a degenerují, jsou-li odtrženy od konkrétního obsahu.*“ (1978, s. 202, 203) Určitě tím nechci shodit to, co jsme si uvedla na začátku kapitoly. Jen poukazuji na to, že hodina výtvarné výchovy by měla být dobře promyšlená. Obzvláště pokud se budeme více zaměřovat na prožitek, než na výtvarný výstup, jako takový. (Uždil, 1978, Slavík, 1997)

3.2. Práce s plastickým materiálem v hodinách výtvarné výchovy

Na začátek téhle kapitoly bych ráda použila rozdělení podle typu práce, které ve své knize uvádí Nedvědová: „*Modelační (plastický) způsob spočívá v nanášení hmoty na jádro a uplatňujeme jej např. při práci s hlinou, sádrou, plastelínou aj. Skulptivní (sochařský) způsob spočívá v odebírání hmoty z jádra a uplatňujeme jej např. při opracování bloku sádry, dřeva, pórabetonu aj.*“ (Výtvarná tvorba, 2000, s. 121)

Práce s plastickým materiálem je jistě sama o sobě zajímavá. Žáci se s ní tolik neseťkávají a tím se pro ně stává přitažlivou. Nejen že si zapojením těchto materiálů do hodin výtvarné výchovy žáky získáme, už jenom tím, jak netradiční pro ně toto tvoření bude,

ale i jak uvádí Nedvědová: „*Jejich uplatnění ve výtvarné tvorbě pomáhá rozvíjet naši fantazii a podporuje touhu tvořit, hrát si a vymýšlet.*“ (Výtvarná tvorba, 2000, s. 119). U našich žáků nám jde především o jejich vnitřní rozvoj a rozvoj jejich fantazie, a pokud k němu může využít plastický materiál, není nic lepšího, než ho využívat a práci s ním zařazovat do hodin výtvarné výchovy. (Roeselová,2004)

Dále, pokud nám to umožňuje u žáků probouzet jejich touhu něco vytvořit, kreativním způsobem zpracovat a nechat je samostatně tvořit a přemýšlet, tak že z toho mají nejen nějaký výtvarný výstup, ale odnesou si z toho i nějaký prožitek, který je jen těžko uchopitelný, ale pro žáky podstatný, je to pro nás, jako učitele signál, že práci s plastickým materiálem, bychom do hodin výtvarné výchovy měli zařazovat častěji.

Při žakově tvoření bychom neměli do jeho práce nijak zasahovat. (Nedvědová, 2000). Tohle se samozřejmě netýká pouze práce s plastickým materiálem, ale také kresby nebo malby. Jako učitelé bychom se měli vyvarovat tomu, abychom žákovi výrobek nějak výrazně předchystávali. Dalším negativním aspektem při žakově tvorbě je jeho podceňování, ale nejen to. Negativně působí i přílišná chvála, která není oprávněná. Taková věc žáka v jeho projevu eliminuje a snižuje i zájem o výtvarnou činnost. (Nedvědová, 2000). Kde naopak učitel pomoci můžeme, někdy dokonce musí, je úklid nebo příprava na hodinu. V tomto případě bývá pomoc nejen vítaná, ale v některých případech i nutná. (Nedvědová, 2000).

4. „VÝROBEK“ NEBO PROŽITEK?

„Pedagogické dílo právě tak jako dílo umělecké uplatňuje svoje hodnoty prostřednictvím prožitkové a poznávací účinnosti, která je důsledkem zážitkové trajektorie mezi vstupem člověka do díla a výstupem z něj.“ (Slavík, Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika, 1997, s. 16).

V téhle kapitole bych se ráda věnovala problematice toho, zda ve výtvarné výchově opravdu záleží na tom, jak bude vypadat konečný výrobek žáka? Zda vůbec musí každá hodina výtvarné výchovy končit tím, že si žák odnáší nějaký konečný produkt? Nebo si může žák odnést „pouze“ zážitek, který ho pak může do budoucna ovlivnit. A výtvarný výstup se vlastně stane pouze prostředníkem, který žákovi přinese prožitek a pozitivní smýšlení o výtvarné tvorbě.

Prožitky z vytváření můžeme s žáky zažívat při každé výtvarné tvorbě. Při výtvarné tvorbě, ve které budeme pracovat s plastickým materiálem, se mohou prožitky stát intenzivnějšími a zajímavějšími. Tyto prožitky můžeme vytvářet okamžitě, jakmile žákovi materiál představíme a poskytneme. Jak uvádí Roeselová: *„S materiálem se člověk seznamuje dvěma způsoby, které se vzájemně doplňují – **hapticky**, tj. hmatem, a **vizuálně**, tj. zrakem. Haptický kontakt podporuje představivost a vcítění se, vizuální kontakt se soustřeďuje na estetické a technické otázky. Člověk vnímá všemi smysly současně a tam, kde zkoumá materiál pomocí jediného smyslu, bývá předchozími zážitky ovlivněn. Ačkoli třeba haptické zážitky zasahují jeho představivost velmi hluboce, současně si mimoděk uvědomuje, jak materiály vypadají, a jeho představy tím jsou ovlivněny. Ze spojení obou přístupů vyrůstá především dětská prostorová tvorba.“ (Linie, barva, tvar, 2004, s. 60).* Můžeme tedy říct, že pokud chceme do výtvarné výchovy dostat více prostorového vytváření, musíme

umožnit žákům seznamovat se z materiály. Tyto možnosti má opět učitel a záleží na něm, kolik podnětů pro své žáky vytvoří. Dále Roeselová uvádí: „*Pokud někdo silně vnímá řeč hmoty a nástroje, své zaujetí dětem předává. Staví na prožitkových zkušenostech ve vztahu k hmotě a s jejich pomocí učí volit si výtvarné prostředky.*“ [...] „*Naopak racionálnější typ učitele staví více na estetických kvalitách a různě je variuje, aby dosáhl výrazu a harmonické kompozice.*“ (Linie, barva, tvar, 2004, s. 61). Zde už se setkáváme s odlišným pohledem na to, co je vlastně výsledkem výtvarné činnosti v hodinách výtvarné výchovy. Tyto otázky si ovšem ve velké míře můžeme klást pouze u prostorové tvorby a materiálů, které jdou hapticky vnímat. Určitě není tedy špatně, pokud nám při výtvarné činnosti vznikne produkt, pro který budeme mít následně další využití.

„*Haptické zkoumání materiálů přináší prožitek, který je subjektivní a ve svých důsledcích jedinečný. Hmatové vnímání obrací pozornost nejen k hmotě, ale současně i k vědomému prožívání vlastní existence.*“ (Roeselová, Linie, barva, tvar, 2004, s. 61) Haptické vnímání materiálu je dlouhodobý proces. Než se dostaví stav souznění jedince s materiálem, může to nějakou dobu trvat. Proto je důležité, v hodinách výtvarné výchovy, práci s plastickým materiálem zařazovat v průběhu celého školního roku. Nemělo by se jednat pouze o činnost, která nějakým způsobem ozvláštní hodiny výtvarné výchovy, ale o to, aby se tato činnost stala pro hodiny výtvarné výchovy typickými a měla v nich své místo. (Roeselová, 2004, Cikánová, 1995, Slavík, 1997)

5. VÝVOJ DĚTSKÉHO VÝTVARNÉHO PROJEVU

V této kapitole bych se ráda věnovala vývoji dětského výtvarného projevu.

Znalost této problematiky je pro učitele velice důležitá. Velká spousta odborné literatury se ve velké míře věnuje dětské kresbě, je to pochopitelné. Dítě se s kresbou setkává nejčastěji. Už jen typické věty: Nakresli něco babičce. Co hezkého nám dnes namaluješ? Tyto věty vlastně dítěti moc na výběr nedávají. Spousta rodičů nebo prarodičů se nezeptá: Co pak nám dneska hezkého vymodeluješ?

Není to ovšem tak, že by se dítěti modelovat nechtělo. Nemůžeme to ovšem brát v pravém slova smyslu. Dítě v tom spíše hledá jakousi formu haptického zážitku. Děti velice rády pracují s plastickým materiálem a to nejen s plastelínou, hlínou, modelovacích hmotou, ale také třeba s pískem nebo sněhem. (Nedvědová, 2000) Roeselová navíc ve své knize uvádí: „*Dítě má od malička úzký vztah k materiálům a nástrojům, jsou pro ně zajímavou hračkou, východiskem pro tvořivou hru.*“ (Linie, barva, tvar, 2004, str. 13)

Díky tomu je pak dítě schopno haptický kontakt navazovat s velkou řadou různých výtvarných materiálů a nástrojů, včetně těch netradičních. (Roeselová, 2004) Díky tomu je pak i dítě schopno přistupovat nejen k materiálům, ale i k výtvarným technikám s dávkou empatie. Snadno se pak přizpůsobuje jejich kvalitám. Dítě se také snaží prozkoumat vlastnosti těchto materiálů a nástrojů, a to nejen těch výtvarných. Své nahodilé objevy se pak snaží dále rozvíjet. (Roeselová, 2004)

Díky tomu se pak dítě učí i výtvarnému uvažování, při kterém dítě zohledňuje, právě objevené vlastnosti nejen materiálů, ale i postupů a nástrojů. (Roeselová, 2004, Slavík, 1997)

Děti hmotu velice rády zpracovávají, rády se jí dotýkají. To jim umožňuje prožívat právě i haptický zážitek, který jim a jejich představám dává trojrozměrný prostor a probouzí v nich nové pocity a emoce. (Nedvědová, 2000)

Z plastelíny může začít tvořit i dvouleté dítě. To postupným válením, kroucením, boucháním vytvoří placičku, do které začíná rýt prstem, nebo například nějakým dřívkem. Zde se jedná o období dětského čmárání. (Nedvědová, 2000) Děti z plastických materiálů vytvářejí i „hlavonožce“, ti většinou leží na podložce a jsou vytvářeni z kuliček, placiček či hadů. (Nedvědová, 2000)

Další důležitou věcí, kterou bychom jako učitelé měli respektovat je ta, že žák se na svět dívá jinak. Tudíž i jeho zobrazení bude na začátku školní docházky jiné. To co my, jako dospělí, můžeme vnímat jako nepochopitelné, zvláštní, možná i úsměvné, je pro žáka zcela v pořádku a má to pro něj velký význam. (Nedvědová, 2000, Slavík, 1997) Žáci ve velké míře často bojují s tím, že jejich fantazie bývá daleko větší, než jejich zkušenosti a schopnosti, které by jim umožňovali jejich představy převést do výtvarného ztvárnění. (Nedvědová, 2000)

Od druhé třídy, tedy od 7 až 8 roku, se už žáci snaží viděnou skutečnost více napodobovat. Žák také od hraní si, přechází k tomu, že nad tvořením přemýšlí a snaží se svůj výtvarný projev kultivovat. Zde mu může bránit jeho nezkušenost. Tady mu, ale my jako učitelé poskytneme co nejširší seznámení s výtvarnou činností v hodinách výtvarné výchovy a nejen v ní.

Žáci si také velmi rádi hledají nové prostředky pro vyjádření, rádi techniky kombinují. (Nedvědová, 2000) V tomto období se žáci

začínají více zajímat o realitu, jako je například příroda, svět okolo nás a podobně. Ale ani zde, bychom neměli opomíjet pocity žáka. To jak on sám se na okolní svět dívá a jak ho on sám vnímá. (Nedvědová, 2000, Slavík, 1997, Cikánová, 1995)

Podle Roeselové rozdělujeme vývoj dětského výtvarného projevu na tři fáze, a to takto:

- „*Spontánní výtvarné projevování dětského věku*
- *Tzv. krizi výtvarného projevu*
- *Čas dospívání*“

(Řady a projekty ve výtvarné výchově, 1997, s. 23)

Z těchto tří fází se velice dobře orientujeme ve spontánním výtvarném projevování dětského věku a čase dospívání. Tzv. krizi výtvarného projevu zcela objasněnou nemáme a stále v ní máme některé neznámé, na které se snažíme nalézat odpovědi. Jedná se o jedno z nejsložitějších období, které nám pomyslně odděluje spontánní výtvarný projev od času dospívání. (Roeselová, 1997)

Základní prvky, podle kterých lze toto období rozlišit se postupem času nijak nemění. Co se ovšem mění, je věk žáků kdy jednotlivé fáze nastupují. (Roeselová, 1997) Aspekty, díky kterým to můžeme pozorovat, jsou například ty, kdy se tvoření tzv. hlavonožce, at' už kresleného nebo vymodelovaného, posouvá z předškolní docházky do třídy první. Zde můžeme vidět prodloužení.

Naopak u tzv. krize výtvarného projevu, můžeme pozorovat to, že nastupuje relativně dříve, a to už mezi devátým a desátým rokem. (Roeselová, 1997) Tímto se nám pak také zmenšuje období, kdy žák tvoří spontánně, kreativně a nechá se ovlivňovat materiálem. Toto období se nám tedy prudce zužuje. Proto

musíme ve svém pedagogickém působení hledat a používat takové metody, které období spontánního projevu prodlouží a necháme tak žáka výtvarně dozrát a objevit krásu výtvarného vyjadřování. (Roeselová, 1997) Značný vliv na to má dnešní prostředí, které v dítě probouzí rozvíjení dětské racionality. Žák je vychováván především školou, naučnou literaturou, televizí, časopisy pro něho určenými atd. Může také velice snadno objevovat cizí země. Proto bychom měli tuto skutečnost umět vyvážit tím, že žákovi nabídneme netradiční zážitky a prožitky, které díky výtvarné tvorbě zapůsobí jak na jeho haptiku, tak ho obohatí i duševně. (Roeselová, 1997)

Dalším důležitým bodem, který je součástí, období dětského spontánního výtvarného projevu je ten, že se žáci seznamují se základními výtvarnými technikami. Zde nám nastupují dvě rozdílné koncepce, jak výtvarnou výchovu pojmout. (Roeselová, 1997, Mikušová, 1990) V té první se učitel více zaměřuje na žáka jako takového a na jeho vrozené dispozice. Vede ho k tomu, aby samostatně uvažoval, zaujatě se díval na svět a aby své dojmy, myšlenky a pocity sdílel. K tomu učitel využívá citlivě vedený výtvarný jazyk a výtvarné zkušenosti se snaží předávat, přirozeným hromaděním již zažitých zkušeností. (Roeselová, 1997, Hazuková, 2005) V druhém pojetí, se učitel snaží svým žákům co nejlépe zprostředkovat výtvarné postupy tak, aby je co nejlépe ovládali, ať už se jedná o postupy malířské, grafické nebo modelovací. Tento postup není příliš vhodný pro žáky, kteří jsou méně citliví a nestíhají tak naplnit svou potřebu sebeuplatnění a neovládají příliš svou přirozenou imaginaci. (Roeselová, 1997)

Zvládnutí a upevnování výtvarných technik a postů, vyžaduje velké množství času. Proto volíme jednoduché a tradiční náměty, které mají i jednoduchou a prostou motivaci. Důsledkem toho, že chceme po našich žácích, aby zvládali výtvarné techniky a postupy co nejlépe je ten, že o to více co se zaměřujeme na

perfektní zvládnutí techniky, o to méně žák přemýšlí nad obsahem práce a tím více se jeho vyjadřování stává povrchnějším. (Roeselová, 1997) Díky tomu pak dochází k zautomatizování a stagnaci žákova výtvarného vyjadřování. Tímto se nám také uzavírá aktivní část žákova vývoje. K tomuto jevu dochází mezi osmým až devátým rokem. (Roeselová, 1997) Tímto se dostáváme do období tzv. krize dětského výtvarného projevu. O žádnou krizi se ovšem v pravém slova smyslu nejedná. Jedná se pouze o žákovu stagnaci, kdy vyčkává a jedna kvalita nahrazuje druhou. (Roeselová, 1997)

6. MATERIÁLY

„Materiály vyvolávají emoce, představy a niterné reakce, nejsilněji, dotýkáme-li se jich se zavřenýma očima.“ (Roeselová, Linie, barva, tvar, 2004, s. 61)

V této kapitole se seznámíme s některými druhy plastických materiálů, které můžeme v hodinách výtvarné výchovy použít a pracovat s nimi. Ukážeme si jejich rozmanitost, seznámíme se s jejich vlastnostmi a řekneme si, jaké výhody a nevýhody mohou mít při používání ve výtvarné výchově na prvním stupni.

V hodinách výtvarné výchovy bychom se určitě neměli bát používat co největší množství nejrůznějších materiálů. Pro žáky je to mnohdy možnost, se s některými materiály setkat úplně poprvé. V některých případech možná i naposledy. Různorodost materiálů nám také nabízí nejrůznější formy práce s nimi. Tímto pak můžeme u žáků probouzet jejich vlastní myšlenky, emoce, fantazii a prostorovou představivost.

Různorodost materiálů nám také dává prostor k tomu, abychom vyzkoušeli co největší množství metod, postupů a tak našim žákům ukázali rozmanitost nejen, co se týče materiálů, ale také toho, jakými způsoby lze materiály zpracovat a následně s nimi pracovat. Mnohdy to totiž není vždy tak, že na jeden materiál používáme vždy jeden postup, či metodu. (Cikánová, 1995)

Pomůže nám to také u žáků probouzet kreativitu a jejich vlastní uvažování nad materiály. Nejen nad těmi, s kterými bude žák pracovat v hodinách, ale také ho to donutí zamyslet se nad tím, jaké materiály ho obklopují v jeho každodenním životě. (Roeselová, 2004)

Žáci také určitě začnou uvažovat nad tím, jak bychom mohli jednotlivé materiály vzájemně kombinovat a tím jim dodat úplně jiný rozměr.

Tohle vše už pak závisí pouze na tom, do jaké míry žákům dovolíme se s materiály seznámit, jak velkou nabídku materiálů žákům dáme, kolik metod a postupů jim při práci s nimi ukážeme a jak moc jim dovolíme, být kreativní a kam až je, v jejich experimentování pustíme.

„Mnohotvárnost materiálů přispívá k rozvoji dětské fantazie, zlepšuje motorické dovednosti dítěte a upevňuje jeho sebevědomí.“ (Nedvědová, Výtvarná tvorba, 2000, s. 20)

6.1. Hlína

„Hlína je jedinečné médium nejen v umění, ale i při pedagogické [...] práci. Její podoba může být různá. Nemusí být jen materiálem k vytvoření vypáleného výrobku. Vlastnosti hlíny nás mohou mnohým obdarovat i v průběhu tvořivého procesu. A to tehdy, když se jí necháme vtáhnout, oslovit a inspirovat ....“ (Rubešová, Ruce v hlíně, 2016, s. 10).

Tento materiál je asi tím nejtypičtějším materiálem, který si člověk představí, když se použije slovní spojení plastický materiál. Alespoň to tak mám já ve svém okolí. A asi tomu tak opravdu bude. Protože s hlínou se setkáváme nejčastěji.

Ve školní praxi nejčastěji používáme hlínu keramickou, tedy přímo připravenou na modelování. Určitě na tom není nic špatného. (Macek, 2007) Žáci se tak setkají s plastickým materiálem a domů si pak mohou odnést výtvar, který je jakýmsi způsobem netypický a pro žáky v mnohém velice atraktivní. Hlínu můžeme ovšem pojmout i úplně jinak a tím žákům zprostředkovat úplně jiné zážitky a zkušenosti. Rubešová ve své knize Ruce v hlíně uvádí: *„Hlína jako země, po které chodíme. Kde ji můžeme vidět, kde se jí můžeme dotknout? [...] Můžeme ji cítit skrze bosé chodidlo nebo ji zkoumat rukama. Jaká je oranice na poli? Jaká je udusaná polní cesta? Tato hlína, chcete-li zemina*

nebo půda, nabízí odlišné kvality než průmyslově vyrobená keramická hlína. Není tak kompaktní, měkká a tvárná. Nedá se využít přímo k modelování, [...]. Přesto však oslovuje naše smysly. Láká nás ke kontaktu, ať už jsme děti nebo dospělí, zahradníci nebo umělci.“ (2016, s. 14).

Zde se dostáváme opět k otázce, zda je pro školní praxi důležitější prožitek nebo výsledný výtvar. Zda ve školní praxi vůbec můžeme přemýšlet nad tím, že žák si z hodiny výtvarné výchovy neodnese keramický výtvar z průmyslově zpracované, hlíny, ale bude obohacen „pouze“ o prožitek z práce s hlínou přírodní, se kterou se může běžně setkat. (Cikánová, 1995)

Rubešová ve své knize také zmiňuje tzv. bahniště: *„V mnoha lesních školkách nebo i na zahradách podobně smýšlejících rodičů můžete najít místo klasických pískovišť tzv. bahniště. Děti si zde mohou užívat kombinace hlíny, bláta a vody opravdu ve velkém.“* (Ruce v hlíně, 2016, s. 18). Mě osobně tento způsob seznámení žáků s hlínou zaujal. Určitě by tedy nebylo na škodu, aby se s takovým to bahništěm mohli setkat i žáci na prvním stupni. A kde jinde bychom si to mohli dovolit, než právě v hodinách výtvarné výchovy.

6.1.1. Keramická hlína

Jedná se o materiál, který je hojně využíván a taky se jedná o nejtypičtější materiál, se kterým se ve školské praxi pracuje.

Jedná se o strojově zpracovanou hlínu, která je pro modelování určena. Tudíž je s ní velmi dobrá manipulace, je tvárná a drží tvar vymodelovaného výrobku. (Ros, 2011)

Před začátkem práce, je velice důležité, hlínu nejdříve dobře zpracovat v rukou. Jedná se o činnost, kterou bychom neměli opomíjet a při práci s žáky na ni nezapomínat, práce pak bude jak pro nás tak pro žáky snazší. Tímto zpracováním zbavíme hlínu

případných nečistot, vzduchových bublin a připravíme si ji pro následnou práci. Hlína by měla být nelepivá, nemazlavá, neměla by se trhat. Pokud tomu tak není, hlína je už příliš zpracovaná a mohla by se nám tedy začít drolit a přilepovat na prsty. (Ros, 2011)

Hlínu, kterou nepoužíváme, bychom měli udržovat ve vlhku. Neměla by nám vyschnout. Tudíž bychom ji neměli nechávat na vzduchu. Jako dobrý způsob uložení, nám může posloužit plastový kbelík s víkem, díky kterému zabráníme přístupu vzduchu. Stejným způsobem, bychom měli postupovat i u rozpracovaného výrobku, na kterém hodláme ještě pracovat. Nesmí nám vyschnout, pokud se to stane, už s jeho tvarem výrazně nic neuděláme. Pokud je ovšem hlína příliš vlhká pro naši práci, můžeme použít sádrovou podložku, která velice rychle vstřebává vodu. (Rada, 2007, Macek, 2007)

Keramickou hlínu můžeme rozdělovat podle barvy, na červenici a hlínu světlou. Hlína může obsahovat i hrubé či jemné ostrívo, taková to hlína se nazývá šamotová. Pro práci s žáky je ovšem pouze na nás, kterou z těchto hlín použijeme. Při práci s těmito hlínami, nevznikají nějaké velké rozdíly. Záleží tedy jaký výsledek, na základě barvy očekáváme. (Rada, 2007)

Zda chceme barvy nanášet na světlý povrch a tím jím zanechat jejich barevnost, nebo naopak jim dát trochu temnější nádech.

Instrukce pro jejich výpal je uvedena vždy na obalu konkrétní hlíny, se kterou pracujeme. Samozřejmě i to na jaké stupně celsia je hlína určena na vysoký či nízký výpal.

Šlikr, neboli spojovací materiál. Jedná se o vodu zředěnou hlínu, kterou používáme jako pojivo. Konzistence by měla být řidší, ne moc tuhá, ani příliš vodová. Při spojování nejdříve oba povrchy mírně zdrsňujeme a následně na obě části nanese šlikr a slepíme

k sobě. Šlikr nemusíme používat pouze pro lepení. Můžeme jej využít i u technik jako je malba na papír nebo batikování. Tyto činnosti můžou opět ozvláštnit naše hodiny výtvarné výchovy. (Rada, 2007)

Dalším důležitým bodem při práci je dekorování. Jak uvádí ve své knize Ruce v hlíně Rubešová: „*Dekorováním můžeme výrobek esteticky povznést nebo naopak „zabít“.* Často platí, že méně je více, a je dobré v tomto vést i děti k jisté umírněnosti. Dekorování keramiky může být vkusné a citlivé. [...] Výrobek esteticky oživí a posune, pokud je jeho povrch nějakým způsobem výtvarně pojednán. Zároveň se díky tomu ztratí nedokonalosti povrchu modelovaného tvaru. Co mu naopak nesvědčí, je snaha o uhlažování mokřýma rukama nebo houbičkou.“ (Rubešová, 2016, s. 25, 26).

Další, můžeme říct trochu zvláštní hlínou je engoba. Tato hlína má za úkol, uchovat smršťení střepu, na který ji nanášíme. Engoby jako takové se získávají v přírodě nebo si je můžeme uměle vytvořit z kvalitní bílé hlíny. (Ros, 2007) Engobu nanášíme na střep, který má lehce vlhký povrch a už nemůže příliš měnit svůj tvar. (Ros, 2007)

K dekorování hlíny můžeme použít mnoho technik a způsobů. Dekorování můžeme rozdělit na dvě skupiny:

- Dekorování hlíny před výpalem

Kresba a otisk

Kresbou můžeme výrobek různě prorývat, perforovat nebo proškrabávat. Nástroji, které jsou pro toto vhodné, jsou například párátko, špejle, staré vlasové hřebeny, vidličky, vyřazená nepoužívaná manikúra, nebo nejrůznější rycí jehly, které mají kovové hroty. Tyto nástroje můžeme do hliněného výrobku také pouze otiskovat. Pro otiskování může dále použít brčka,

přírodniny nejrůznějších tvarů, pastelky, vařečky nebo si razítka můžeme vyrobit sami.

- Dekorování hlíny po výpalu

Glazování

Jedním z nejznámějších způsobů dekorování hlíny je glazování. Provádíme jej až po přežahu výrobku. Glazování můžeme provádět buď štětcem, nebo můžeme výrobek polévat. Orientace v glazurách je mnohdy náročná a to nejenom pro žáky. Glazury totiž mají v tekutém stavu odlišný odstín od toho, který se nám objeví po výpalu. Výsledný vzhled může také ovlivnit nanášení, ale také hustota namíchané glazury. Při umísťování výrobku do pece, bychom neměli zapomenout, výrobek ve spodní části otřít, aby se nám v peci nepřipekl. Teplota výpalu glazury by se měla shodovat s tou, na kterou budeme vypalovat hlínu. Tato informace, je vždy uvedena výrobcem na obalu výrobku.

Oxidy

Dalším způsobem dekorování, který dodá našemu výrobku lepší plastický dojem, jsou oxidy a jejich tzv. vytírání.

Používají se pro dekorování vypálených výrobků. Nejčastěji se používají buď oxid železa, který má červenohnědou barvu nebo oxid manganu tzv. burel, který je zbarvený do černa. Tyto dva oxidy můžeme i vzájemně míchat.

Jako další oxidy, které můžeme použít, jsou například kobalt, který se zbarví do modra nebo oxidy mědi, které dají našemu výrobku zelenou barvu.

Kombinace materiálů

Tento způsob dekorování je jedním z těch, který se může využívat bez větších znalostí problematiky. Dekorovat můžeme textilem,

nejrůznějšími papíry, přírodninami, dřevem nebo třeba plstí či alobalem.

6.2. Sádra

Dalším plastickým materiálem, který můžeme v hodinách výtvarné výchovy použít je sádra. Sádru můžeme využít, nejen na odlévání, ale lze s ní i modelovat. Velkou předností sádry je to, že je schopna, dokonale otisknout strukturu předmětu, ve velmi krátké době tuhne a při tuhnutí a schnutí nemění svůj tvar. (Nedvědová, 2000)

Při přípravě sádry pro odlévání si naplníme nádobu do poloviny vodou a sádru do ní přisypáváme. Nijak nemícháme, až do té doby, než voda přestane sádru pohlcovat a na vodní hladině se začne tvořit kopeček sádry. Až poté přistupujeme k míchání. Mícháme lžící, rukou nebo špachtlí, tak abychom odstranili vzduchové bubliny. (Nedvědová, 2000) Takto připravená sádrová směs je vhodná pro vytváření odlitků. Nejdříve si musíme vytvořit **tzv. sádrovou formu**, do které budeme následně odlévat. Kolem vymodelovaného reliéfu, ať už z hlíny, plastelíny nebo jiné podobné modelovací hmoty, vytvoříme ohrádku. Ohrádka může být z dřevěných destiček, železných plátů nebo z hliněných válečků. (Nedvědová, 2000) Jako ohrádka nám také může posloužit umělá krabice či plech, do které vymodelovaný reliéf umístíme. Takto vytvořená ohrádka nám při odlévání brání, aby se nám sádra roztekla. Vždy bychom měli myslet na to, aby ohrádka byla vyšší než vymodelovaný reliéf. (Nedvědová, 2000) Před samotným odléváním je nutné, reliéf potřít olejem nebo mýdlovým rozvarem. Následně už pak nanášíme pomocí lžice sádru. Nejlepší je sádru nanášet ve dvou vrstvách. Po zatvrdnutí sádry odstraníme ohrádku, vyndáme reliéf, a pokud v odlitku zbyly nějaké zbytky modelovacího materiálu, odstraníme je. Pro další použití sádrové formy je důležité ji nechat důkladně

proschnout. Pro tvoření tzv. sádrového odlitku, nejdříve pořádně usušíme a vyčistíme sádrovou formu. Tuto formu pak následně vymažeme, buď olejem, nebo mýdlovým rozvarem. Připravíme si sádrovou směs a naléváme jí do formy. Tato směs by měla být řidší, aby se lépe do formy nalévala. S formou několikrát lehce bouchneme, abychom odstranili vzduchové bubliny. Po zatvrdnutí vyjmeme odlitek tak, že lehce poklepeme gumovým kladívkem na formu. Pro případ, že by nám to nešlo, můžeme zkusit vypáčit kuchyňským nožem. (Nedvědová, 2000) Další upravování a dekorování odlitku je pak zcela na nás. Můžeme jej barvit, leštit nebo třeba brousit. Do sádrové formy nemusíme, ale pouze odlévat sádro, můžeme do ní i otiskovat další modelovací materiály. Při této činnosti, by měla být forma, opět důkladně vymazaná. Zde si také musíme dát pozor na to, abychom hmotu dostaly do všech záhybů formy. Poté vytlačený otisk opatrně z formy vyndáme a necháme ho vytvrdnout. Opět ho můžeme různě dekorovat.

Sádra není určená pouze pro odlévání. Ze sádry lze i velice zajímavě modelovat. Lze ze sádry vytvářet jak sošky, tak i plastiky. Jednou z technik, kterou můžeme využít, je sádrové modelování ze sáčky. (Kohl, 2004) Mikrotenový sáček si vymažeme olejem nebo mýdlovým rozvarem a nalijme do něj sádro, která bude mít krémovou hustotu. Sáček uzavřeme a prsty vytváříme požadovaný tvar. (Nedvědová, 2000) Při této technice se musí pracovat velice rychle. Také bychom měli žáky upozornit na to, že sádra začne při schnutí hrát, aby se nevylekali. Až po zaschnutí sádry, odstraníme velice opatrně mikrotenový sáček.

Další modelovací činností, kterou můžeme v hodinách použít je nanášení sádry na opěrné jádro. Jádro můžeme vytvořit z drátků, dřeva, kartonu či pletiva, si vytvoříme opěrnou kostru, na kterou následně nanášíme velmi hustou sádro. Pro nanášení můžeme použít lžíci, nebo klidně i naše prsty. (Nedvědová, 2000)

6.3. Plastelína, modelína

Plastelína, nebo chcete-li modelína je jedním z oblíbených a využívaných plastických materiálů. Hmota je tvárná, dobře zpracovatelná, měkká, velice dobře se do ní dají otiskovat nejrůznější struktury. Je to, i díky tomu, že drží velice dobře svůj tvar. Plastelínu můžeme dokonce použít i jako spojovací materiál. (Nedvědová, 2000)

Při dlouhém hnětení plastelíny dochází k jejímu zahřívání a tím se plastelína začíná lepit na prsty i podložku. V takovém případě modelínu odložíme a necháme zchladnout. S plastelínou začínají pracovat už děti v předškolním věku, a to nejen při předškolní docházce v mateřských školách, ale i doma. Tudíž se jedná o plastický materiál, se kterým se většina dětí již setkala, proto se stává vhodným materiálem pro seznámení žáků s prací s plastickým materiálem na prvním stupni. Můžeme ho použít, jako takový vstupní bod, od kterého se naše práce bude odvíjet dále.

Mladší žáci z plastelíny velice rádi modelují drobné předměty. Plastelínu můžeme využívat i v jiných hodinách, než jsou hodiny výtvarné výchovy. Například si můžeme vymodelovat tvary písmen v českém jazyce. U žáků starších už pak plastelína slouží spíše jako forma, kterou si z ní sami vyrobí. Poté, do ní například ze sádry odlévají nejrůznější předměty. Také ji u starších žáků můžeme využít k vytvoření plastelínorytu. (Nedvědová, 2000)

- Plastelínoryt – na tvrdý arch papíru, nanese se stejnou vrstvou plastelíny. Pomocí různých nástrojů, jako jsou dřívka, špejle atd., vytvoříme reliéf. Po vyrytí necháme plastelínu ztuhnout, můžeme vložit i do lednice. Po ztuhnutí nanese se temperovou nebo olejovou barvu. Reliéf poté obtiskneme. (Nedvědová, 2000)

Plastelínu zakoupíme v každém papírnictví nebo supermarketu. Jedná se tedy o velice dostupný modelovací materiál. Prodává se ve formě válečků nebo hranolků. Nejčastěji po šesti nebo dvanácti barvách.

6.4. Modurit

Jedná se o bílou modelovací hmotu, která je především určena pro vytváření drobných předmětů. Její zpracování je náročnější, musí se déle zpracovávat hnětením, někdy je dobré použít i horkou vodu. (Nedvědová, 2000) Modurit má také tendenci se velmi lepit na prsty, proto je dobré při práci s moduritem mít neustále poblíž misku s vodou, do které si ruce můžeme případně namáčet. Vytvořené výrobky, můžeme nechat ztvrdnout na vzduchu. Pro jejich zpevnění se ovšem nejčastěji vyvařují, nebo se dávají zapéct do trouby. Takto zatvrdnuté výrobky, můžeme dále pomalovat akvarelovými barvami, nebo případně můžeme barvu zapracovat do hmoty ještě před tím, než začneme s hmotou pracovat. Pokud budeme neobarvený modurit zapékat, měli bychom myslet na to, že po zapečení získá výrobek lehce narůžovělou barvu. (Nedvědová, 2000)

Pokud nechceme modurit kupovat, můžeme si podle jednoduchého receptu vytvořit modurit vlastní. Se staršími žáky můžeme přípravu domácího moduritu zařadit i do hodiny výtvarné výchovy. Pro výrobu domácího moduritu budete potřebovat pouze sodu (200g), škrob (100g) a vodu (150ml). Sypké přísady si odvážíme a smícháme dohromady. Přilejeme vodu a dobře promícháme, tak aby se nám netvořili hrudky. Směs dáme na pánev, kterou zahříváme na středním stupni. Hmotu neustále mícháme do zhoustnutí. Hmotu necháme vychladnout a po vychladnutí z ní můžeme začít modelovat. Nemusíme se bát, že by se hmota mohla na pánvi přichytit, pokud se nám to stane, nic se neděje. Hmota jde velice snadno odmočit.

Takto vytvořená hmota má jasně bílou barvu a je bez zápachu. Není ani nijak škodlivá pro žáky. Hmota tuhne na vzduchu. Jde pak velice dobře kolorovat vodovými nebo anilinovými barvami. Hmota po zatuhnutí, nijak nemění svůj tvar, ani vzhled. Velice dobře se do této hmoty otiskují nejrůznější předměty.

6.5. Domácí modelovací těsta

Jedná se o modelovací materiál, který si lze velice snadno vyrobit doma. Tím můžeme dát žákům příležitost, pokud je modelování zaujme, aby si mohli jednoduchý modelovací materiál vytvořit sami z ingrediencí, které budou mít doma.

6.5.1. Vizovické těsto

Jedná se o modelovací materiál, který má dlouholetou tradici v lidovém umění. Na vytvoření tohoto těsta budeme potřebovat hladkou mouku (1kg), vodu (4dcl) a ocet (1 lžíce). Do mouky za stálého hnětení přidáváme vodu, ve které si rozmícháme ocet. Po smíchání všech surovin těsto hněteme asi hodinu. Po uhnětení, by mělo být těsto hladké a bez hrudek. Takto zpracované těsto zabalíme do vlhkého hadru nebo potravinářské folie a dáme na šest hodin do lednice. Po „odpočnutí“ těsta můžeme začít s vytvářením. Pokud budeme s žáky opravdu tvořit vizovické pečivo, budeme muset respektovat třicet pět základních tvarů, které vizovické pečivo má. Jedná se o figurky, které v sobě nesou určitou symboliku. Figurky dekorujeme přírodními materiály, jako jsou například – hřebíček, pepř nebo nové koření.

Po vymodelování výrobků, je ještě potřeme rozšlehaným vejcem a v mírně vyhřáté troubě výrobky sušíme až do té doby, než získají zlatavou barvu.

6.5.2. Slané těsto

Dalším těstem, které můžeme pro naši školní výuku využít, je těsto slané. Pro jeho vytvoření opět nepotřebujeme speciálních přísad. Vystačíme si s těmi, které máme běžně v kuchyni. Při přípravě slaného těsta se řídíme poměrem dva hrnky hladké mouky ku jednomu hrnku soli a jednomu hrnku vody. Sypké přísady smícháme dohromady, přidáme vodu. Těsto důkladně zpracujeme. Pokud se nám lepí, můžeme přidat mouku, naopak pokud je těsto drolivé, přidáváme vodu. Na zpracování těsta, můžeme také použít kuchyňský robot. Vytvořené těsto můžeme obarvit potravinářskými barvami, nebo mu můžeme nechat přirozený mramorovaný vzhled. Pro spojování vymodelovaných částí používáme vodu. Na místa, která budeme spojovat, naneselehce buď prstem, nebo štětcem menší množství vody. Pokud bychom to neudělali a části, které chceme spojit, bychom jenom přitlačily k sobě, při schnutí by se tyto části od sebe oddělily. Sušení hotových výrobků můžeme provádět dvěma způsoby. V prvním případě je můžeme nechat samovolně uschnout na vzduchu, nebo pokud spěcháme a výrobky potřebujeme co nejdříve suché, můžeme použít troubu. V té výrobky sušíme na teplotu 50 °C po dobu pěti a více hodin. Toto těsto můžete také upéct. Při této variantě se doporučuje výrobky potřít rozkvedlaným vajíčkem a péct v troubě při 150 °C, po dobu patnácti až dvaceti minut. Na závěr můžeme ještě výrobky přelakovat lakem, prodloužíme tím tak životnost výrobků. Výrobky, které nejsou zalakované, by mohly, ve vlhkém prostředí natáhnout vlhkost a rozdrolit se.

6.5.3. Skákací těsto

Dalším těstem, které je ovšem trochu neobvyklé, je těsto skákací. Jedná se o velice pružné těsto, ze kterého mohou děti tvořit kuličky, které se o podlahu odrážejí a skáčou. Z tohoto těsta se

příliš výrobků udělat nedá, jedná se ovšem o materiál, při kterém žáci dostanou spíše zážitek. Pro výrobu tohoto těsta budeme potřebovat tekutý škrob (60 ml), bílé tekuté lepidlo (120 ml), pokud chceme těsto barevné, přidáme potravinářské barvivo. Těsto zpracujeme. I při vytváření tohoto těsta, můžeme zapojit naše žáky. Hnětení, je bude určitě bavit. (Kohl, 2004)

6.6. Modelovací hmoty

V dnešní době existuje velké množství modelovacích hmot, které můžeme zakoupit v obchodech. Tyto hmoty mohou mít nejrůznější barevná provedení. Od barvy hnědé, které připomíná keramickou hlínu, až po barvu čistě bílou, tato modelovací hmota se nám bude velice dobře dekorovat barvou. U každé takovéto modelovací hmoty, bychom si měli přečíst, jakým způsobem se tato hmota zpracovává. Jestli ji máme zapékat, uschne samovolně na vzduchu nebo zda máme použít kombinaci, tedy nechat hmotu zavadnout a pak následně zapéct v troubě. Tyto informace nalezneme vždy na obalu modelovací hmoty.

6.6.1. Modelovací hmota – DAS

Jedná se o neznámější a nepoužívanější modelovací hmotu, která schne na vzduchu. Tuto modelovací hmotu mohou používat jak profesionálové, tak ale i my, jako pedagogové s našimi žáky. Hmota je zpracovaná a ihned připravená k používání. Na vzduchu obvykle tvrdne do 24 hodin, zde je to závislé na tloušťce výrobku. Hmotu můžeme kombinovat i s jinými druhy materiálů. Modelovací hmotu lze zakoupit ve třech barevných provedeních. Ato v bílé, šedivé nebo červenohnědé barvě. Lze z ní modelovat spoustu výrobků. Nejvhodnější je, ovšem pro tvoření drobných figur a menších předmětů. Hmotu zakoupíme v blocích 150g, 500g a 1000g. Výrobce také nabízí sadu, ve které najdeme 100g bloček hmoty, která má barevné provedení. Tento bloček

zpracujeme do modelovací hmoty. Ta nám pak vytvoří mramorový efekt. Tato sada se prodává v šesti barevných provedeních.

Výrobce této modelovací hmoty také nabízí papírovou modelovací hmotu, která je založena na bázi celulózy. Jedná se o originální náhradu klasických modelovacích hmot. Vhodná je pro všechny druhy modelovacích technik. Modelovací hmota se prodává v pytli po 1000g. Před použitím ji musíme smíchat s vodou. Po smíchání, necháme hmotu hodinu odstát. Hmota schne na vzduchu do 24 hodin.

6.6.2. Modelovací hmota – PRIMO

Jedná se o další samotvrdnoucí hmotu, která schne na vzduchu. Hmota se prodává již zcela zpracovaná, připravená k okamžitému používání. Hmota se prodává ve dvou barevných provedeních a to v barvě bílé nebo terakotové. Obě provedení lze po zaschnutí dekorovat barvami. Modelovací hmota se prodává v blocích po 500g a 1000g.

6.6.3. Modelovací hmota – FIMO

Další modelovací hmotou, na kterou bychom neměli zapomenout je modelovací hmota FIMO. Jedná se o polymerovou hmotu, která se dá velice dobře tvarovat. Je velice lehká, měkká a dobře zpracovatelná. Žáky určitě zaujme to, že tato hmota nabízí velkou řadu barevných variací. Hmotu nenecháváme samovolně uschnout na vzduch, ale musíme ji dát zapéct do trouby. Hmota se zapéká na 110 °C, po dobu 30 – 35 min. Výrobce také nabízí hmoty, s velkým množstvím dalších efektů, než je jenom barevnost. Zakoupit můžeme hmoty se třpytkami, svítící ve tmě, perleťové či metalické barvy. Jednotlivé hmoty jdou také velice dobře smíchat dohromady a vytvářet tak nové, vlastní odstíny. Hlavní nevýhodou této modelovací hmoty je ovšem její

pořizovací cena. Cena za jeden bloček, který má 57g se pohybuje kolem 80kč. Pro velké pořizovací náklady jí proto ve školní praxi příliš nevyužíváme.

6.7. Písek

Velice oblíbeným modelovacím materiálem, se kterým se žáci setkávají již v předškolním věku, je písek. Mokrý písek je skvělou hmotou, která umožňuje žákům tvořit důmyslné stavby a nejrůznější objekty. Na pískoviště se s žáky můžeme vydat do parku, či na hřiště a nemusíme tak řešit žádnou přípravu modelovacího materiálu. (Nedvědová, 2000)

Písek také můžeme využít, jako formu pro odlévání ze sádry. Můžeme do něho otisknout nejrůznější předměty, pak je následně ze sádry odlít, a poté dekorovat například barvami.

Další možností, jak můžeme písek využít, je tvorba reliéfu. Písek, který přesijeme, smícháme s klijem, který rozvaříme ve vodě. Hmotu umístíme pomocí lžice na podložku, která musí být z pevného materiálu, a začneme modelovat. Po té, co nám reliéf zaschne, ho můžeme domalovat temperovými barvami, které zředíme s latexem. (Nedvědová, 2000)

V dnešní době je také velice oblíbenou variantou tzv. kinetický neboli tekutý písek. Jedná se o sloučeninu klasického písku, které tvoří 90% hmoty a zbytek jsou pojivové látky, které chrání patent. Tento písek se prodává ve spoustě nejen barevných variant, ale i například i vonných variant. Tento písek je na dotyk velice jemný a příjemný. Vymodelované objekty velice dobře drží svůj tvar.

Domácí kinetický písek si můžeme vytvořit i ze surovin, které jsou běžně dostupné. Na jeho výrobu budeme potřebovat 3 hrnky hladké mouky, 1 hrnek kukuřičného škrobu a ½ hrnku stolního oleje. Nejdříve smícháme sypké přísady a pak přilejeme olej.

Celou hmotu promícháme. Tento domácí kinetický písek si mohou žáci vytvořit samostatně.

7. TECHNIKY PRO PRÁCI S PLASTICKÝM MATERIÁLEM

Technik a postupů, které lze pro práci s plastickým materiálem využít, existuje celá řada. V této kapitole naleznete výběr těch, které se hodí pro práci na prvním stupni, tudíž pro žáky ve věkovém rozmezí zhruba od 6 do 11 let.

7.1. Experiment a hra

Nejedná se zcela úplně o techniku, ale spíše nám zde jde o to, žáky nechat se s materiálem seznámit podle jejich potřeb, zkušeností a podle toho, co zrovna chtějí v materiálu objevit. Díky tomu, si pak žáci mohou vytvořit k hmotám velice kladný vztah.

Tato, můžeme říct „netechnika“, je vhodná pro všechny druhy modelovacích materiálů. (Rubešová, 2014)

Žáky necháváme volně s modelovacím materiálem pracovat. Žák ho může válet, kutálet, ... Můžeme jim poskytnout i různé nástroje, které si mohou vyzkoušet, tím přijít na to, který bude pro případnou další práci vhodný a který nikoliv. Žáci materiál s největší pravděpodobností i očichají, určitě je při tom necháme, nijak je neokřikujeme, nenapomínáme. Žák by měl, modelovací materiál prozkoumat opravdu do hloubky, aby s ním pak mohl dále pracovat.

Pokud si tyto aktivity do hodin zařadíme, můžeme počítat s tím, že žáci při dalším setkávání budou na modelovací materiály připraveni. Práce pak bude snazší a žáky bude více bavit. Žák bude vědět, co od jakého materiálu očekávat a tudíž se může vyhnout i případným nezdarům, které by mohly nastat.

7.2. Modelování z hadů a kuliček

Tuto techniku můžeme použít, při práci s hlinou, modelovacími hmotami, plastelínou nebo těsty. Jedná se o jednu z nejzákladnějších technik, kterou můžeme s žáky provozovat. Tyto dva tvary využijeme skoro vždy, při každé naší práci. (Rubešová, 2016).

Žáci objekty sestavují z kuliček a hadů. Nejrůznějších délek, šířek a velikostí. Žáci, si také díky této technice, cvičí jemnou motoriku.

Žáci mohou hady nejrůzněji smotávat, dávat na sebe. Díky tomuto, můžeme s žáky také pracovat více do šířky a výšky. A to díky tomu, že například budeme hada obmotávat kolem ruličky od toaletního papíru nebo kolem plastového kelímku (Rubešová, 2016, Macek, 2007). Náš výtvar tak dostane tvar, který bude dutý, tudíž nám nemusí tak dlouho schnout, nebude tak těžký a i manipulace s ním bude jednodušší.

U mladších žáků je tato technika také vhodná z toho důvodu, že díky ní, měníme více činností (tvoření hada, obmotávání, smotávání). Tím bude pro žáky práce atraktivní, neustále se měnící. Díky tomu budeme neustále udržovat žákovu pozornost.

Kuličky můžeme také tvarovat do nejrůznějších velikostí. Z nich pak sestavovat i větší objekty.

Tyto dva základní tvary, také velmi často při práci s materiálem kombinujeme. Díky kreativitě a fantazii žáků, mohou i z takto jednoduchých tvarů vznikat kreativní a zajímavé výtvary. (Rada, 1997, Macek, 2007)

7.3. Rytí a kreslení

Tato technika je vhodná pro práci s hlínou, ať už keramickou nebo přírodní. Dále ji můžeme využít i při práci s nejrůznějšími hmotami, jako jsou plastelína, nejrůznější modurity nebo třeba nejrůznější domácí těsta. (Rada, 1997)

Nejdříve si vyválíme, z předem zpracované hmoty placku. Do takto vyválené placky následně pomocí nejrůznějších nástrojů, jako jsou například párátka, špejle, špachtle nebo třeba jenom obyčejná tužka, kreslíme nebo ryjeme (Rubešová, 2016). Můžeme i prorývat. Ve vyválené placce vznikne díra nebo díry. Záleží také na tom, jak silná bude vyválená placka. Tloušťku bychom si měli rozmyslet, před samotnou realizací a také ji přizpůsobit věku žáků. Určitě by však neměla, být příliš tenká, trhala by se, a tím bychom žáky spíše demotivovali.

7.4. Tvoření objektů z vymačkávané misky

Jako při každé technice si náš materiál nejdříve pořádně zpracujeme.

Vytvoříme kouli, ze které pomocí palců, které do ní zvolna vlomíme, tvarujeme misku. Dbáme na to, aby miska měla ve všech svých částech stejně tlusté stěny (Rubešová, 2016).

Takto vytvarovanou misku můžeme použít jako základní tvar pro naše další tvoření. Může se třeba jednat o tělo nějakého zvířete (Rubešová, 2016).

Jinou variantou, kterou můžeme použít je ta, kdy misku můžeme slepovat z kousků modelovacího materiálů a skládat je do formy. (Rubešová, 2016)

Tuto techniku můžeme opět použít při práci s hlínou, těsty, modelovacími hmotami nebo plastelínou.

7.5. Otiskování

Základem při této technice je vyválená placka, do které pomocí válečku vtlačíme materiály, které mají atypickou, netradiční strukturu (Rubešová, 2016). Mezi takové materiály můžeme zařadit nejrůznější provázky, přírodniny, předměty denní potřeby a jiné. Žákům dáme prostor na to, aby oni sami si vybrali, jaké předměty budou otiskovat.

Můžeme si i my sami jako učitelé připravit nejrůznější otisky a pak společně s žáky hádat a objevovat materiály a věci, které se pod otiskem ukrývají. Určitě to naše hodiny obohatí o další, nový zážitek.

K této technice můžeme opět použít nejen hlínu, ale i modelovací hmoty, domácí modelovací těsta nebo třeba plastelínu.

Tuto techniku zvládnou i ti nejmenší žáci (Rubešová, 2016) nebo ti, kteří se s plastickým materiálem teprve seznamují.

7.6. Plochý reliéf

Při této technice si nejdříve vyválíme plát o tloušťce zhruba 1 cm. Poté následuje předkreslení reliéfu tužkou nebo špejlí. Tento krok nemusíme dělat, pokud nechceme. Záleží pouze na nás, zda žákům dovolíme si námět předkreslit nebo je necháme tvořit, bez jakékoliv předlohy a opory. Pokud máme předkresleno, začneme pomocí hadů a válečků tvarovat reliéf. Pokud předkresleno nemáme, začínáme rovnou. Jednotlivé hady a válečky lepíme šlikrem nebo jiným pojivem. (Rubešová, 2016)

Další možností této techniky je vytvoření si formy z hlíny, kterou z pravidla po jejím vypálení odlijeme ze sádry.

Vytvořený reliéf, umístíme do formy, kterou nám může být například plastová miska, kterou můžeme lehce vymazat olejem nebo mýdlovým rozvarem. Poté si rozmícháme sádru s vodou, tak

aby sádra měla krémovou hustotu. Po rozmíchání, sádru nalijeme do formy a několikrát s ní lehce bouchneme, abychom odstranili vzduchové bubliny. Po zaschnutí sádry formu opatrně vyklepneme a očistíme ji. Do připravené formy vmačkáváme hlínu, pořádně ji zatlačujeme. Její přebytek opatrně odstraníme pomocí škrabky, pohybem od středu ke krajům. Po zapracování hlíny do formy, reliéf vytáhneme. Dobré je na to použít další kousek hlíny. Poté už můžeme reliéf pomocí šlikru nebo jiného pojiva, připevnit na námi předem připravený objekt. (Dreher, 2007) Tuto techniku využíváme především při práci s keramickou hlínou.

7.7. Modelování figurálních tvarů

At' už se jedná o figury lidské nebo zvířecí, modelování figur patří mezi jednu z oblíbených činností žáků. (Nedvědová, 2000) Jedná se také o část modelování, která bývá tou největší výzvou. Zde mohou žáci naplno projevit svůj cit, fantazii a také prostorovou představivost. (Dreher, 2007) Na prvním stupni většinou modelujeme figury, bez vnitřní opory. Tvoříme takové figury, které jsou buď v poloze ležící, klečící, nebo mají dostatečně mohutné končetiny. Do nějakých složitějších poloh se nepouštíme. (Nedvědová, 2000)

Figury můžeme vytvářet několika různými způsoby. Prvním z nich je vytváření figury z jednoho kusu plastického materiálu. Materiál musí být dobře zpracovaný. Figury vytváříme tak, že jednotlivé části vytahujeme z jednoho kusu. Není zde potřeba žádných pomůcek, postačí nám pouze naše ruce. (Dreher, 2007) Špachtli můžeme použít na konci, k dohlazení některých detailů. Někdy ovšem ani ta není potřeba.

Figury můžeme také vytvářet z hliněného plátu. Zde hliněný plát svineme do kužele, který nám tak vytvoří základ figury. Následné části, jako jsou ruce, nohy, hlava a další detaily, dolepujeme

šlikrem nebo jiným pojivem. Menší detaily doděláváme rytím nebo prořezáváním. (Nedvědová, 2000) také můžeme dva pláty spojit dohromady, docílíme tím tak větší plasticity výrobku. (Dreher, 2007)

Další možností je tvoření figur pomocí válečků. Toto tvoření nám nabízí vytvořit i velké figury. Je to díky tomu, že na sebe můžeme připevňovat válečky nejrůznějších délek a šířek. Dále, můžeme figuru dotvářet různými promáčknutími, díky kterým dosáhneme mnohem větší plastičnosti celé figury. (Dreher, 2007)

Žádnou figuru neuhlazujeme mokřýma rukama, díky tomu by pak ztratila svůj osobitý vzhled. Pokud chceme něco uhladit, použijeme na to špachtle nebo dřívka. Hotový výrobek necháváme vždy dobře vyschnout. (Nedvědová, 2000)

7.8. Modelování z plátů

Při technice modelování z plátů, můžeme vytvářet figury, ale i jednoduché nádoby či jiné zajímavé prostorové tvary. Plát, z kterého budeme objekt vytvářet, můžeme vytvořit několika způsoby. Vždy musíme mít dobře zpracovaný plastický materiál. Prvním způsob, kterým můžeme plát vytvořit, je naskládáním si válečků těsně za sebe a rozválet je. Dalším je, vyválení plátu z hroudy modelovacího materiálu. Také můžeme z většího hranolu odkrojit kus modelovací hmoty a poté ho v ploše rozválet.

Způsobem, kterým můžeme plát vytvořit s mladšími žáky a rozvíjet tím tak u nich jemnou motoriku, je ten, že kousky modelovací hmoty vtlačujeme na podložku a tím tak vytváříme souvislou plochu. Takto vzniklou plochu můžeme uhladit válečkem, nebo nám úplně postačí použít naše ruce. Pláty by měly mít tloušťku zhruba kolem 1cm. (Nedvědová, 2000) Pokud máme plát vytvořený, vyryjeme obrys zamýšleného tvaru, který pak

následně vyřízneme a pomocí rukou doděláme. Takto vytvořený výrobek dozdobíme a necháme zavadnout. (Nedvědová, 2000)

Při tvoření z plátů, také můžeme použít další jiné pomůcky, které nám pomohou vytvořit zajímavé objekty. Jednou z takových pomůcek je nafukovací balónek. Balónek jednoduše nafoukneme do požadované velikosti a jeho konec pořádně zavážeme. Balónek by neměl být nikterak napnutý, aby nedošlo k jeho prasknutí dříve, než budeme zamýšlet. Pokud k prasknutí dojde, ale náš výtvar je již dostatečně ztuhlý a drží tvar, nic se neděje. Pokud nám ovšem balónek praskne dříve a plát svůj tvar neudrží, musíme začít od začátku. Balónek potáhneme vyváleným plátem modelovací hmoty. Až hmota zatvrdne, nafouknutý balónek jednoduše praskneme. Díky nafukovacímu balónku dostaneme krásného, čistého kulovitého tvaru. (Ellis, 2005)

7.9. Vymačkávání z hroudy

Jedná se o techniku, kterou můžeme použít při seznamování žáků s plastickým materiálem. Nejvíce se touthle technikou vytvářejí jednoduché misky, hrníčky a podobně. Množství materiálu, se kterým můžeme pracovat, by mělo být tolik, kolik se nám vejde do dlaní, pro zpracování hroudy. Materiál musí být pružný a dobře zpracovatelný. Do dlaní si dáme menší množství modelovacího materiálu, ze kterého v dlaních vytvoříme kuličku. Potom kuličku vezmeme do dlaně jedné ruky a palcem druhé do kuličky vytvoříme důlek. Snažíme se důlek tvořit rovnoměrně, tak, aby na všech stranách byl modelovací materiál stejně tlustý. Po vytlačení hrubší stěny, začínáme stěnu pomalu ztenčovat. Pomocí krátkých a rychlých pohybů po celém obvodu, postupně vyrovnáváme okraje. Po tomto vytlačení, následně zploštíme dno tím, že ho lehce přimáčkeme k rovnému povrchu. Potom následně dohladíme vnější strany a srovnáme vršek, tak že ho seřízneme do rovna. Poté už můžeme nechat výrobek uschnout.

Pokud se jedná o hlínu, po uschnutí výrobek ještě vypálíme.
(Dreher, 2007)

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část své diplomové práce jsem zaměřila na vytvoření příprav na šest vyučovacích hodin výtvarné výchovy na prvním stupni. Tyto hodiny budou následně realizovány s žáky prvního ročníku základní školy v hodinách výtvarné výchovy.

Praktická část je rozčleněna na šest podkapitol. Podkapitoly nesou nazvány podle tématu hodiny.

Každá podkapitola obsahuje tři oddíly. A to: v prvním oddílu je zpracovaná příprava na vyučovací hodinu, ve které naleznete časovou dotaci, cíle hodiny, pomůcky, které budou potřeba, materiál, ze kterého budeme tvořit, postup samotného vytváření a možného dekorování. Druhý oddíl bude obsahovat následnou reflexi vyučovací hodiny, po její realizaci. Ve třetím oddílu najdete návrh aktivity, kterou lze realizovat v jiných hodinách. Mohou nám posloužit, jako motivace. Aktivity nemusí být ovšem použity pouze pro motivaci našich hodin výtvarné výchovy, ale mohou být použity samostatně a nezávisle na hodinách výtvarné výchovy.

8. PŘÍPRAVY NA HODINY VÝTVARNÉ VÝCHOVY S POUŽITÍM PLASTICKÉHO MATERIÁLU

8.1. Ptáček na špejli

8.1.1. Příprava na hodinu výtvarné výchovy

Téma: Ptáček na špejli – přivoláváme jaro

Plastický materiál: Modelovací hmota – PRIMO – 5kg pro 20 žáků.

Časové dotace:

- 45 minut – plastické vytváření ptáčka
- 48 hodin – schnutí vymodelovaného ptáčka

Edukační cíle:

- Psycho – motorický

Žák si podle instrukcí připraví své pracovní místo. Žák dodržuje pracovní postup. Žák umí správně zacházet s hmotou. Žák vytvoří váleček. Žák vytvoří z válečku spirálu. Žák dozdobí výtvar připravenými pomůckami.

- Afektivní

Žák pracuje klidně. Pracuje tak, aby nenarušoval práci ostatním spolužákům, a tím přispívá ke správnému klimatu třídy. Žák pracuje na svém místě, nepřemísťuje se.

- Kognitivní

Žák umí pojmenovat práci, kterou dělá. Žák umí pojmenovat pomůcky, se kterými pracuje.

Vyučovací metody:

- Metody slovní – monologické metody (vysvětlování), dialogické metody (dialog)
- Metody názorně demonstrační – předvádění
- Samostatná práce žáků

Techniky vytváření a dekorování:

- Modelování z hadů a kuliček
- Kombinování s jinými materiály
- Otiskování

Pomůcky:

- Pro modelování

Modelovací hmota – PRIMO v terakotové barvě, ubrus pro schnutí výrobků, podložka na lavici, oděv na převlečení.

- Pro dekorování

Skořápky od pistáciových ořechů, kávová zrnka, špachtle, špejle.

Dodržování bezpečnosti: Žáci si po práci umyjí ruce.

Motivace v hodině, před samotnou realizací:

„V dnešní hodině si společně vyrobíme ptáčka do květináče z modelovací hmoty. Ptáčka si vyrobíme, abychom si ho dali do květináče a tím přivolali jaro. Zatím to venku tak nevypadá. Tak snad, nám naši ptáčci pomůžou jaro přivolat.“

Výtvarný postup:

Žáci si nachytají svoje pracovní místo. Z bloku modelovací hmoty odkrajujeme zhruba stejné kvádry, které žákům rozdáme. Rozdanou hmotu dobře zpracujeme v rukou.

Ze zpracované hmoty vytvoříme kuličku, z které následně vytvoříme váleček. Váleček začneme pomalu, postupně, oběma rukama rozvalovat, tak aby měl zhruba 40cm. Pokud se nám hmota začíná trhat, mohou si žáci lehce navlhčit ruce. Nemělo by to být moc. Pokud by si ruce navlhčili příliš, mohlo by dojít k rozpouštění modelovací hmoty a k jejímu následnému barvení.

Po dostatečném a rovnoměrném rozválení, začneme hada smotávat do „šneka“. Mírně k sobě vymodelovaného „šneka“ stlačíme. Tuto část na chvíli odložíme, dětem rozdáme ještě malý kousek hmoty, ze kterého si vytvoří malou kuličku, kterou následně jemně stlačíme mezi prsty. Doprostřed umístíme kávové zrníčko. Takto vytvořené oko umístíme na smotaného „šneka“. Dále pomocí pistáciových skořápek vytvoříme ptáčkovy zobáček. Dvě poloviny skořápky jemně zatlačíme do okraje „šneka“.

Další dekorování, pak necháváme na žácích a jejich fantazii. Poté co žáci skončí s dekorováním, rozdáme špejle. Tu pak následně zastrčíme do středu spodní části tak, aby nám prošla skrz skoro celého ptáčka. Neměla by nám nikde v zadní části vyčuhovat. S touto činností žákům pomůžeme. Následně vymodelovaného ptáčka přemístíme na určené místo, kde ho necháme uschnout.

8.1.2. Reflexe hodiny

Jednalo se o první hodinu, ve které jsme pracovali s plastickým materiálem. Žáky práce zaujala hned na začátku tvoření. Bylo to pro ně něco nového, s čím se ještě doposud neseťkali.

Po rozdání hmoty, ji začali okamžitě zpracovávat v rukou. Co některým žáků trochu vadilo, byla vůně modelovací hmoty, která jim zprvu byla trochu nepříjemná. Žádného žáka to ovšem neodradilo od modelování. Zpracování do koule a pak následného válečku zvládli všichni žáci. Kde nastal menší problém, bylo rozválení válečku v hada. Některým se had začal trhat, jiným začala hmota vysychat. Zde jsme žáky poslala si ruce navlhčit, s upozorněním, že musí opravdu pouze jemně, aby se jim hmota nežala rozpouštět a příliš barvit. Zde mě žáci opravdu mile překvapili, protože se nikomu nestalo, že by si dal vody příliš. Proto zde, při tvoření hada, musela u některých žáků přijít pomoc, jak z mé strany, tak ze strany paní asistentky. Následné smotávání hada, bylo už bez větších problémů. Pouze v jednom případě se nám smotávaný had přetrh, zde jsme ovšem dokázali hmotu, za mé pomoci, dát k sobě. Tudíž žák nemusel začínat znovu. Tvoření očka, bylo bez větších obtíží. Žáky velice zaujalo využití kávového zrnka. Někteří se s ním setkali vůbec poprvé. Co taky žáky zaujalo, byla vůně právě zmíněných kávových zrněk. Skořápky od pistáciových ořechů poznali všichni žáci a opět je jich využití zaujalo. Dodělání ptáčka, které jsme nechala na nich, je moc bavilo. Někteří žáci dokonce ptáčka ozdobily reliéfem, který vytlačili pomocí špachtle. Kde nastalo více problémů a musela zde přijít větší pomoc, bylo zasunování špejli. Žákům se příliš nedařilo. Nakonec se nám podařilo umístit špejli do každého ptáčka. Po zaschnutí jsme již nijak nedekorovali, žádnými barvami. Ptáčka jsme nechali přírodního. Tím si myslím, velice hezky vyniklo zdobení žáků, pomocí pistáciových skořápek a kávových zrněk.

Pro příští realizaci bych zvolila, kratší časovou dotaci. Na konci nám zbyl čas, který jsme vyplnili tím, že si žáci ze zbylé modelovací hmoty mohli vytvořit, cokoli chtěli. Někteří si své výrobky taky nechali uschnout, jiní si pouze něco vymodelovali

a na konci hodiny mi hmotu opět odevzdali. Stačilo jim tedy si z hmotou pouze modelovat, neočekávali, žádný výsledek. Také bych příště zvolila silnější špejle. Sice nám žádná nepraskla, ale i pro lepší manipulaci žáků, by byla silnější špejle vhodnější.

Po zaschnutí, byli ptáčci umístěni do květináče u vchodu do budovy školy.

Obr. 1. Ptáček na špejli, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 2. Ptáček na špejli, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 3. Ptáček na špejli a samostatné tvoření žáků, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 4. Samostatné tvoření žáků, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 5. Samostatné tvoření žáků, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 6. Instalace výtvorů, zdroj – vlastní fotografie

8.1.3. Aktivita, doplňující hodinu výtvarné výchovy

Zpěv písně – JARO DĚLÁ POKUSY

Předmět, ve kterém můžeme aktivitu realizovat: Hudební výchova

Časová dotace: 30 minut

Cíl aktivity: Žák umí interpretovat písničku: Jaro dělá pokusy.
Žák umí písničku doprovodit na jednoduché hudební nástroje.

Pomůcky: klavír nebo klávesy, noty s písničkou – Jaro dělá pokusy, Orffovy nástroje.

Průběh aktivity:

V hodině hudební výchovy se pomocí nápodoby naučíme písničku Z. Svěráka a J. Uhlíře – Jaro dělá pokusy.

Interpretujeme žákům celou skladbu. Zeptáme se, jestli ji někdo zná. Pokud ano, jestli vědí, kdo ji složil. Po této krátké debatě se společně píseň naučíme. Učíme se ji po ucelených celcích, které dávají smysl. Nejdříve žákům tento vybraný celek zazpíváme, potom žáci zpívají s námi. Po tomto nacvičení, si písničku zazpíváme dvakrát společně.

Po sezpívání se naučíme všichni vyťukávat rytmus, metrum a přízvukné doby. Učíme se všichni společně pomocí hry o tělo. Po secvícení rozdáme žákům jednoduché hudební nástroje, na které budou písničku, kterou mi budeme hrát, doprovázet. Žáci, kteří nebudou mít žádný hudební nástroj, zpívají. Nikoho nenecháme bez činnosti.

Ptáčci na jaře

Předmět, ve kterém můžeme aktivitu realizovat: Prvouka –
Člověk a jeho svět

Časová dotace: 15 minut

Cíl aktivity: Žák ví, jací ptáci přilétají na jaře. Žák umí ptáky
vyjmenovat. Žák ptáky podle obrázků pozná.

Pomůcky: Obrázky s ptáky, kteří přilétají na jaře.

Průběh aktivity:

Nejdříve se s žáky pobavíme o tom, jaké máme vlastně roční
období, jaké měsíce jsou jarní a co všechno se na jaře v přírodě
děje.

Po této krátké diskusi si ukážeme na obrázcích ptáčky, kteří
přilétají na jaře k nám. To zatím žákům neprozrazujeme, ale
zeptáme se, co můžou mít společného, jakou aktivitu na jaře
můžou všichni tito ptáčci dělat.

Potom co si řekneme, že se ptáčci vrací z teplých krajů k nám.
Jsou to vlastně takový poslové jara, si ptáčky pojmenujeme.

Další hodinu prvouky se k tomu vrátíme, aby si žáci jména ptáčků
zapamatovali.

8.2. Můj kamarád Sovík

8.2.1. Příprava na hodinu výtvarné výchovy

Téma: Můj kamarád Sovík – Náš třídní sovinec

Plastický materiál: Domácí modurit – 2,5kg pro 20 žáků.

Časové dotace:

- 30 – 60 minut – příprava domácího moduritu
- 70 minut – plastické vytváření Sovíka
- 7 dní – schnutí vymodelovaného Sovíka
- 45 minut – dekorování Sovíka barvami

Edukační cíle:

- Psycho – motorický

Žák si podle instrukcí připraví své pracovní místo. Umí správně zacházet s hmotou. Žák

- Afektivní

Žák pracuje klidně. Pracuje tak, aby nenarušoval práci ostatním spolužákům, a tím přispívá ke správnému klimatu třídy. Žák pracuje na svém místě, nepřemísťuje se. Žák spolupracuje se svým spolužákem, přijímá jeho názory a vhodně formuluje své myšlenky a spolužákovy je předává.

- Kognitivní

Žák umí pojmenovat práci, kterou dělá. Žák umí vyjmenovat pomůcky, se kterými pracuje.

Vyučovací metody:

- Metody slovní – monologické metody (vysvětlování), dialogické metody (dialog)
- Metody názorně demonstrační – předvádění
- Samostatná práce žáků ve dvojicích

Techniky vytváření a dekorování:

- Modelování z hroudy
- Barvení anilinovými barvami

Pomůcky:

- Pro modelování

Domácí modurit, ubrus pro schnutí výrobků, podložka na lavici, oděv na převlečení.

- Pro dekorování

Anilinové barvy, podložka na lavici, kulaté štětce, kelímek na vodu, hadřík.

Postup pro přípravu domácího moduritu:

Množství, která jsou uvedena v závorkách, jsou počítána pro třídu s počtem 20 žáků a práci ve dvojicích.

Na výrobu domácího moduritu bude potřebovat sodu (1,6kg), škrob (800g) a vodu (1,2l). Sypké přísady si odvážíme a smícháme dohromady. Přilejeme vodu a dobře promícháme, tak aby se nám netvořili hrudky. Směs dáme na pánev, kterou zahříváme na středním stupni. Hmotu neustále mícháme do zhoustnutí. Doporučuji si hmotu vařit po menších částech. Lépe se s ní manipuluje na pánvi a lépe se hlídá její přichycení. Pokud se hmota přichytí, dá se velice snadno odmočit. Vytvořená hmota nezapáchá a má jasně bílou barvu.

Po vychladnutí hmotu přendáme do mikrotenového sáčku, aby nám do druhého dne nevyschla. Je dobré hmotu nechat ležet na zemi, v chladu. Hmota nám tak lépe ztuhne. Manipulace s ní bude poté snazší.

Dodržování bezpečnosti: žáci si po práci umyjí ruce. Žák hmotu nejlí.

Činnosti před realizací:

Den před realizací hodiny výtvarné výchovy, si doma připravíme dle receptu domácí modurit.

Motivace v hodině, před samotnou realizací:

„Dnes si vyrobíme z domácího moduritu vlastní Sovíky, aby se ten náš velký plyšový Sovík necítil tak sám a až odletí do jiné třídy, nám tady na něj zůstane památka a při našem čtení nám bude vždy někdo pomáhat.

Jak může takový Sovík vypadat? Co všechno by měl mít, aby z něj byla opravdu moudrá sova? Proč se říká o sovách, že jsou moudré?“

V kruhu s žáky a plyšovým Sovíkem vedeme krátkou debatu na tato témata. Časová náročnost je cca 10 minut.

Výtvarný postup:

Na začátku dostanou žáci zhruba 10 - 15 minut na to, aby se ve dvojici domluvili, jak bude jejich sovík vypadat a jakým způsobem budou tvořit.

Rozdáme dětem připravené množství hmoty, které nejdříve dobře rozpracujeme v rukách. Tuto aktivitu děláme společně. Po zpracování hmoty, mohou žáci začít modelovat. Necháváme jim prostor pro to, aby si sami zvolili, zda budou Sovíka modelovat z jednoho kusu, nebo jednotlivé části vymodelují zvlášť a pak

spojí dohromady. Žáky kontrolujeme, ale nijak do jejich práce nezasahujeme. Pokud mají nějaký problém, požádají nás o pomoc, snažíme se je navést, ale ne jim, Sovíka nějakým způsobem přetvářet. Můžeme jim dát několik návrhů, ze kterých si pak žáci sami zvolí, který si vyberou a použijí.

Pokud se žáci rozhodnou modelovat z více částí, spojujeme jednotlivé části vodou. Na oba dva kusy nanese štětcem menší množství vody a chvíli přidržíme.

Máme připravenou i hmotu navíc, kdyby žákům přidělené množství nestačilo.

Po dokončení modelování, přesuneme výrobky na jedno místo, na které předem dáme ubrus. Zde, necháme zhruba týden výrobky vyschnout. Délka vysychání záleží na velikosti a tloušťce výrobku.

Po vyschnutí dekorujeme anilinovými barvami. Barevnost necháváme na žácích. Po namalování umístíme na připravený ubrus a necháme zaschnout.

Hotové Sovíky pak posadíme na lavice, při každé hodině čtení, aby nás kontrolovali, jak dobře čteme.

8.2.2. Reflexe hodiny

Modelování vlastního Sovíka žáky nadchlo. Protože se jednalo o putovní plyšovou hračku, kterou si děti velice oblíbily a plnily s ní nejrůznější úkoly i v hodinách čtení a psaní, bylo vytvoření vlastních Sovíků skvělou akcí.

Rozdělení do dvojic, ve kterých žáci pracovali, jsem nechala čistě na nich. Většina dvojic mezi sebou velice dobře komunikovala. Při domluvě na začátku, velice dobře mezi sebou promýšlela postup vytváření a vzhled Sovíka.

Kvůli lichému počtu žáků v den realizace, nám vznikla i jedna trojice děvčat. Musím říct, že ze začátku, zde byl problém s tím, aby se jedna z nich zapojila do diskuze, chtěla tvořit sama a názory spolužaček nechtěla respektovat. Děvčata to ovšem vyřešili velice dobře a vytvořily jednoho většího Sovíka a k němu ještě dvě soví miminka. Můj zásah zde nebyl potřebný.

Velice dobře pracovala dvojice chlapců, která věděla, hned na začátku, jak bude jejich Sovík vypadat a realizace jim nedělala vůbec žádný problém.

Kde nastal problém, byla dvojice chlapců, která nevěděla vůbec, jak má začít. Zde jsme musela trochu pomoci a chlapcům vytvořit kouli, ze které pak už dokázali modelovat.

Posledním větším problémem byla dvojice chlapců, která na začátku pracovala velice dobře a Sovík, vypadala velice realisticky a jeho modelování pojali chlapci tak, že mu udělají pouze hlavu. Problém nastal, když si jeden z chlapců šel umýt ruce, druhý celého vymodelovaného sovíka rozbil, udělal z něj opět kouli. Na dotaz proč to udělal, odpověděl, že se mu to nelíbí. Druhý chlapec, to vzal velice statečně a dobře ovládl své emoce, nekřičel ani se neurazil a sovíka vymodelovali znovu. Druhý Sovík už měl vymodelované i tělo.

Kde došlo k mírné dopomoci paní asistentky, byla dvojice, kde byl autistický chlapec. Zde byla dopomoc nutná. Byla ovšem mírná a i chlapec se do tvoření zapojil.

Při barvení, došlo k větší hádce mezi dvěma děvčaty, které se nemohli shodnout na Sovíkově barvě. Došlo tedy k tomu, že ho třikrát přebarvily. Tohle byl asi jediný problém, který při dekorování vznikl. Jinak všichni žáci pracovali velice dobře a komunikace mezi nimi byla dobrá.

Problém, který nám nastal při sušení, byl ten, že některé části nám začali odpadat. Naštěstí, to nebyly příliš velké kusy a tak řešením bylo přilepení těchto částí tavnou pistolí. Sušení bylo také velice dlouhé, některé výrobky nebyli proschlé ani po týdnu sušení, naštěstí to barvení nevadilo. Důvodem bylo také vlhké prostředí, proto bych příště tuto realizaci posunula do teplejších a slunečnějších dnů, aby bylo sušení rychlejší.

Při opětovné realizaci bych vyzkoušela jinou modelovací hmotu, aby nám nedošlo k ulomení některých částí a schnutí hmoty bylo rychlejší. Vyzkoušela bych, vytvořit dvojice sama, tak aby se žáci naučili komunikovat a spolupracovat opravdu s každým.

Obr. 7. Sovík před barvením, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 8. Sovík před barvením, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 9. Sovík po nabarvení anilinovými barvami, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 10. Sovík po nabarvení anilinovými barvami, zdroj – vlastní fotografie

8.2.3. Aktivita doplňující hodinu výtvarné výchovy

Čtení pohádky – O sově, která chtěla zpívat

Předmět, ve kterém můžeme aktivitu realizovat: Český jazyk

Časová dotace: 30 minut

Cíl aktivity: Žák umí přečíst pohádku. Žák umí převyprávět pohádku. Žák ví, o čem četl.

Pomůcky: Čtecí list pro každého žáka.

Průběh aktivity:

S žáky si přečteme pohádku. Můžeme číst všichni dohromady, nebo můžeme nechat žáky číst samostatně. Po přečtení se zeptáme na pár otázek, abych věděli, že žáci pohádku pochopili a vědí, o čem četli.

- Jak se jmenovaly sovičky, které se v pohádce objevily?
- Koho sovy večer loví?
- Která ze soviček se chtěla naučit zpívat?
- Kdo naučil Vendulku zpívat?
- Jako kdo zpívala Vendulka? Zkus najít větu a celou nám ji přečti.

Text pohádky: Čtecí list (Příloha 1)

8.3. Sádrové odlitky – kytičky

8.3.1. Příprava na hodinu výtvarné výchovy

Téma: Květinové magnetky – sádrové odlitky, papírová krabička

Plastický materiál: Sádra – 1kg pro 20 žáků

Časové dotace:

- 2x 10 minut – odlévání sádrových odliťků
- 2x 15 minut – schnutí sádrového odliťku
- 20 min – dekorování sádrového odliťku
- 20 min – tvoření krabičky

Celková časová dotace je cca 90 min.

Edukační cíle:

- Psycho – motorický

Žák si podle instrukcí připraví své pracovní místo. Žák dodržuje pracovní postup. Žák za pomoci učitele připraví sádru na odlévání. Žák umí připravenou sádru nalít do připravené formičky. Žák zvládne umístit magnet do odliťku, před jeho zatvrdnutím. Žák dokáže odlitek po jeho zaschnutí vyjmout z formy, tak aby ho nepoškodil. Žák nabarví odlitek.

Žák dokáže sestavit krabičku. Žák dozdobí krabičku. Žák napíše na krabičku věnování.

- Afektivní

Žák pracuje klidně. Pracuje tak, aby nenarušoval práci ostatním spolužákům, a tím přispívá ke správnému klimatu třídy. Žák pracuje na svém místě, nebo po vyzvání učitelem se přemístí na jiné pracovní místo.

- Kognitivní

Žák umí pojmenovat práci, kterou dělá. Žák umí vyjmenovat pomůcky, se kterými pracuje. Žák vhodně pojmenuje výrobek, který vytvořil.

Vyučovací metody:

- Metody slovní – monologické metody (vysvětlování), dialogické metody (dialog)
- Metody názorně demonstrační – předvádění
- Samostatná práce žáků

Techniky vytváření a dekorování:

- Odlévání sádrového odlitku
- Barvení anilinovými barvami

Pomůcky:

- Pro odlévání

Sádra, voda, nádoby na rozmíchání sádry, špachtle, forma na odlévání, magnetky (20ks), ubrus pod formu, kde budeme odlévat, podložka na lavici, oděv na převlečení.

- Pro dekorování sádrového odlitku

Anilinové barvy, podložka na lavici, kulaté štětce, kelímek na vodu, hadřík.

- Krabička

Tvrдый papír s předkreslenou krabičkou (Příloha 3), nůžky, lepidlo, pastelky, hedvábný papír.

Dodržování bezpečnosti: Žáky poučíme při práci s anilinovými barvami. Při práci se sádrou žáky dozorujeme.

Činnosti před realizací: Na tvrdý papír velikosti A4 nachystáme obrys krabičky, kterou si pak žáci vystříhnou. Půlku nachystaných krabiček vystříhneme.

Motivace v hodině, před samotnou realizací:

„Jestli pak víte, kdo bude mít svátek?“

Svátek budou mít všechny maminky.

Víte, kdy se Den matek slaví?

Den matek se slaví každý rok v jiný den. Ovšem pokaždé, to je druhou květnovou neděli.

Tento rok to bude 9. května.

Proto, si dnes pro naše maminky uděláme dárek.

Dnes si ze sádry odlijeme magnetky ve tvaru kyticěk. Uděláme si na ně i krabičky, do kterých si je hezky zabalíme a na krabičku napíšeme pro naši maminku věnování.“

Výtvarný postup:

Žáky rozdělíme na dvě poloviny. Uděláme to z toho důvodu, aby se u odlévání nemačkali a nijak nepožďuchovali.

První skupina, dostane krabičky nevystřižené, začíná vystřihovat.

Druhá skupina jde ke stolu, kde se bude odlévat. Zde žákům ukážeme, jak se sádra připraví. Po ukázce si žáci sami připraví svou sádrovou hmotu. Po důkladném rozmíchání sádro nalijí do formičky a umístí do jejího středu magnet. Upozorníme je, že musejí pracovat rychle, protože sádra tuhne velice rychle. Poté, co si všichni odlíjí svou kyticčku, vrací se zpátky na místo do lavice. Dostávají již vystřiženou krabičku. Vystřižené krabičky máme předem nachystané.

Během tvrdnutí kytiček druhé skupiny, si společně sestavíme krabičku, kterou začneme dekorovat.

Po zatvrdnutí si jde druhá skupina vyjmout kytičky z formiček.

Odlévat jde první skupina. Postup opakujeme i z druhou skupinou. Žákům ukážeme, jak se sádra připraví. Po ukázce si žáci sami připraví svou sádrovou hmotu. Po důkladném rozmíchání sádro nalijí do formičky a umístí do jejího středu magnet. Upozorníme je, že musejí pracovat rychle, protože sádra schne velice rychle. Poté co si všichni odlíjí svou kytičku, vrací se zpátky na místo do lavice.

Žáci dozdobí krabičky.

První skupina si jde vyjmout s formiček své odlitky.

Začnou, anilinovými barvami barvit sádrový odlitek. Po jeho nabarvení si uklidí své pracovní místo. Po zaschnutí rozdáme žákům hedvábný papír, který žáci lehce zmuchlají a použijí jako vycpávku krabičky, do které následně umístí kytičkovou magnetku.

8.3.2. Reflexe hodiny

Při realizaci této hodiny žáky nadchla motivace. To, že si pro maminky vyrobí dárek, na který si vyrobí i krabičku, je nadchl.

Rozhodně je i zaujalo, že budou vytvářet ze sádry. Opět se většina z žáků setkala s tímto tipem materiálu poprvé.

Žáci pracovali velice klidně a dodržovali veškeré postupy. Při přípravě sádry k odlévání, dávali pozor a velice pozorně poslouchali mé instrukce. Při samotném odlévání pracovali rychle a přesně. Některým žákům se musela lehce dopomoci. Některé žáky doslova fascinovalo to, jak rychle sádra tvrdne a jak dobře a pevně drží svůj tvar. Následné barvení anilinovými barvami žáky taky velice bavilo a kytičky byli opravdu barevné a

každá úplně jiná. Zde nastal u některých žáků menší problém v tom, že kytičky byli menší, tudíž barvení vyžadovalo větší soustředění a jemnější práci se štětcem. Menší problém nastal, když se nám u tří žáků odloupla magnetka. Zde jsme to vyřešili tavnou pistolí a magnetku přidělala zpět.

Při výrobě krabiček nám pár problémů nastalo. Jeden žák krabičku vystříhal špatně, musel jí tedy vystříhnout znovu. Dále pak lepení nešlo úplně všem. Zde jsem musela dopomoci já i paní asistentka. Dekorování krabičky a psaní věnování zvládli všichni žáci bez větších potíží. Dodělání, v podobě hedvábného papíru a zavření krabičky, už pak taky nedělalo žádný problém.

Jednomu z žáků, který zrovna v den realizace chyběl, bylo velice líto, že si odlévání ze sádry nemohl vyzkoušet.

Rozdělení při odlévání na dvě skupiny se mi velice dobře osvědčilo. Tudíž bych i při další realizaci zvolila tuto formu práce. Pro starší žáky bych zvolila i tvorbu vlastní formy, kterou bychom si mohli vyrobit například z plastelíny a tím propojit nejen více plastický materiálů, ale i více technik. Pro žáky první třídy si myslím, byla tato forma práce dostačující, pro seznámení se s prací se sádrou.

Obr. 11. Sádrový odlitek – kytička, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 12. Sádrový odlitek – kytička, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 13. Odlitek umístěný v krabičce, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 14. Odlitek umístěný v krabičce, zdroj – vlastní fotografie

8.3.3. Aktivita, předcházející hodině výtvarné výchovy

Maminčin svátek

Předmět, ve kterém můžeme aktivitu realizovat: Český jazyk, Prvouka

Časová dotace: 20 minut

Cíl aktivity: Žák doplní slova do křížovky. Žák umí vyluštit tajenku.

Pomůcky: Pracovní list

Průběh aktivity:

Rozdáme žákům pracovní listy s křížovkou. Jejich úkolem bude křížovku vyplnit a napsat správnou tajenku. Žáky rozdělíme do dvojic. Rozdělí je učitel, rozdělní nenecháváme na žácích.

Po vylúštění tajenky se s žáky pobavíme nad tím, jaký dárek by mohl mamince udělat radost. Následně jim řekneme, že si v naší hodině výtvarné výchovy dárek pro maminku vytvoříme. Jaký dárek to bude, jim zatím neřekneme. Necháme si to jako překvapení do hodiny výtvarné výchovy.

8.4. Bájné zvíře

8.4.1. Příprava na hodinu výtvarné výchovy

Téma: Bájné zvíře – modelování ze slané těsta

Plastický materiál: Slané těsto – 3,6kg pro 20 žáků.

Časové dotace:

- 45 min – výroba slané těsta
- 15 min – čtení připraveného textu
- 60 min – tvorba bájněho zvířete
- 48 hodin – schnutí vymodelovaného zvířete
- 30 min – dekorování vymodelovaného zvířete

Edukační cíle:

- Psycho – motorický

Žák si podle instrukcí připraví své pracovní místo. Žák dodržuje pracovní postup. Žák poslouchá učitele a podle jeho popisu je schopný vymodelovat bájné zvíře.

- Afektivní

Žák pracuje klidně. Pracuje tak, aby nenarušoval práci ostatním spolužákům, a tím přispívá ke správnému klimatu třídy. Žák pracuje na svém místě, nebo po vyzvání učitelem se přemístí na jiné pracovní místo.

- Kognitivní

Žák umí pojmenovat práci, kterou dělá. Žák umí vyjmenovat pomůcky, se kterými pracuje. Žák pojmenuje své bájné zvíře, dá mu osobité jméno.

Vyučovací metody:

- Metody slovní – monologické metody (vysvětlování), dialogické metody (dialog)
- Samostatná práce žáků

Techniky vytváření a dekorování:

- Modelování figur
- Barvení anilinovými barvami
- Kombinace s jinými materiály
- Otiskování předmětů

Pomůcky:

- Pro modelování

Podložka na lavici, oděv na převlečení, slané těsto, špachtle, špejle, korálky, přírodní provázek, brčka, štětec, kelímek s vodou.

- Pro dekorování vymodelovaného bájného zvířete

Anilinové barvy, podložka na lavici, kulaté štětce, kelímek na vodu, hadřík.

Postup pro přípravu slané těsta:

Množství, která jsou uvedena v závorkách, jsou počítána na třídu s 20 žáky. Každý žák pracuje samostatně.

Veškeré přísady, které pro výrobu použijeme, jsou běžně k dostání.

Pro přípravu těsta budeme potřebovat hladkou mouku (2,4 kg), sůl (1,2 kg) a vodu (1,2kg). Sypké přísady společně promícháme a postupně přilijeme vodu.

Těsto začneme důkladně zpracovávat. Pokud se nám lepí, můžeme přidat mouku, naopak pokud je těsto drolivé, přidáme vodu. Na zpracování těsta, můžete také použít kuchyňský robot. Jedná se o těsto, tudíž se nemusíme bát toho, že by nám nějakým způsobem poškodil kuchyňské spotřebiče. Po zpracování, těsto vložíme do igelitového sáčku, aby nám nevyschlo.

Dodržování bezpečnosti: Žáky poučíme při práci s anilinovými barvami. Upozorníme je, aby těsto nejedli.

Činnosti před realizací: Den před realizací hodiny výtvarné výchovy si připravíme slané těsto dle postupu.

Motivace v hodině, před samotnou realizací:

Žáky si posadíme do zadní části třídy, kde jim přečteme připravený text s popisem bájného zvířete. Po dočtení následuje krátká diskuse, co jsme si to právě přečetli a vysvětlení, co budeme v dnešní hodině vytvářet. Žákům řekneme, že budeme vytvářet ze slané těsta bájně zvíře, o kterém jsme si právě četli. Po diskusi jdou žáci zpět do lavic a začínají pracovat na svém výrobku.

Výtvarný postup:

Každému žákovi dáme zhruba stejně velký kus slané těsta, zhruba, aby se nám vešel do obou dlaní naší ruky. Těsto důkladně zpracujeme v rukách. Dále si s žáky zopakujeme, jaké postupy používali při tvorbě Sovíka. Po tomto krátkém připomenutí už necháme žáky pracovat samostatně. Pouze pak ukážeme na jedné nebo dvou postavičkách, jakým způsobem mají připevnit vymodelovaná části k sobě. Na obě části, které chceme spojit, nanese, pomocí štětce menší množství vody. Části pak k sobě přiděláme a chvíli podržíme, aby se k sobě přichytily. Do samotného procesu vytváření bychom měli zasahovat jen velice sporadicky, vždy až potom co nás žák osloví s prosbou o pomoc.

Žákům pro dekorování nabídneme i jiné materiály. A to různobarevné kuličky, přírodní provázek, špejle, špachtle, brčka. Zde žáky upozorníme, že bájně zvíře musí mít i nějakou srst nebo kůži, kterou mohou vytvořit jednoduchým otiskování nějakého předmětu, do těsta.

Do konečného vzhledu vymodelovaného výrobku, žádným způsobem nezasahujeme. Pokud se bude žákům těsto drobit, vyzveme je k tomu, aby si lehce navlhčili ruce. Máme připravené i těsto navíc. Po vymodelování, přesuneme výrobky na předem určené místo, kde umístíme ubrus, aby nedošlo k zašpinění, jak stolu, tak i našich výrobků. Po důkladném vyschnutí výrobků, ho do dekorujeme pomocí barvení anilinovými barvami. Nabarvený výrobek přesuneme znovu na určené místo, kde ho necháme zaschnout. Než nám výrobek zaschne, bude úkolem, aby svému bájněmu zvířeti vymysleli jméno a krátký příběh o něm.

Po zaschnutí, žáci své bájně zvíře představí třídě. Řeknou jeho jméno a jeho krátký popis.

8.4.2. Reflexe hodiny

Tato hodina žáky velice bavila a zaujala. Celá třída velice ráda čte a celkově má velmi kladný vztah ke čtení a poslouchání četby. Tudíž, pro mě motivace četbou popisu bájněho zvířete byla atraktivní. Při poslechu četby popisu, byli žáci v klidu, nijak nenarušovali. Zde jsem nechala na nich, jestli si sednou nebo lehnou. Hlavní zde bylo, aby měli pohodlí a byli soustředění na předčítaný popis, tudíž to aby se cítili pohodlně, bylo prioritou. Následná diskuse o popisu byla také velice zajímavá. Někteří chlapci již přesně věděli, jakou činnost budeme v dnešní hodině dělat a také už měli velice jasné představy o tom, jak bude právě jejich bájně zvíře vypadat. Co mě velice překvapilo, byla velmi kladná odezva a velké nadšení ze strany jednoho z chlapců, který příliš výtvarnou výchovu a tvoření s ním spojené nemusí. To mi

udělalo velikou radost. Čeho jsem se obávala, byla reakce děvčat. Mé obavy byli ovšem zbytečné, protože i u nich bylo nadšení z tvoření. Problém se objevil u autistického chlapce, který příliš nepochopil předčítaný popis, a tudíž byl trochu zmatený. Zde ovšem pomohla paní asistentka, která chlapci pomohla i s modelováním. Tato dopomoc zde byla nutná. Kde nastalo velké překvapení, bylo u holčičky s poruchou ADHD, která se velice dobře soustředila na práci a nepotřebovala, zde výraznější dopomoc. Tato skutečnost překvapila nejen mě, ale i třídní paní učitelku. Co žáci také velice uvítali, bylo to, že práce je samostatná a tudíž si výrobek odnese domů každý.

U samotného vytváření žádné větší problémy nenastali. Žáci velice dobře zvládli i přilepování jednotlivých částí. Někteří žáci pracovali opravdu do detailů a i struktura výrobku, byla velice dobře promyšlená.

Věc, která se děla i u předcházejících hodin, bylo neustálé kontrolování výrobků, během týdne, kdy výrobky schnuly.

U barvení nám nastal jen malý problém u jedné dívenky, která se nemohla rozhodnout, zda použije červenou nebo oranžovou barvu, nad přemýšlením strávila docela dost času. Zde velice dobře zafungovala rada kamarádky, která jí doporučila barvu červenou, protože přece bude ladit s jejím tričkem. Tento problém si tedy děvčata vyřešily samy mezi sebou.

Představování svého zvířete, se všichni nezúčastnili, nechtěli. V žádném případě jsem nikoho nenutila. Našlo se ovšem pár odvážlivců, ve které jsme i doufala, kteří nám své bájně zvíře představili. Dozvěděli jsme se tedy například, že jeden z chlapců vymodeloval malého Elvyže, který žije hlavně v jezerech a je trochu podobný želvám. Nemusíme se ho ovšem vůbec bát, protože je to velice přátelské a milé zvířátko.

Bylo opravdu vidět, že žáky tato činnost velice bavila a zaujala. Někteří se dokonce ptali, jestli si to ještě někdy zopakujeme.

V organizaci hodiny, zde nebyl problém. Tudíž bych příště nic neměnila. Na co bych se ovšem více zaměřila, by byla příprava nějaké jiné formy popisu pro autistického žáka, aby nemusela paní asistentka tolik vypomáhat. S těstem se dětem pracovalo velice dobře, zde bych materiál neměnila. Dokonce mi přišlo, že se jim s tímto materiálem pracovalo nejlépe. Určitě bych je ani příště, nedávala pracovat do dvojic. Samostatná práce se mi pro tento druh aktivity zdála vhodnou.

Obr. 15. Bájné zvíře, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 16. Bájně zvíře, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 17. Bájně zvíře, zdroj – vlastní fotografie

8.4.3. Aktivita, předcházející hodině výtvarné výchovy

Báje a pověsti

Předmět, ve kterém můžeme aktivitu realizovat: Český jazyk

Časová dotace: 45 minut – celá vyučovací hodina

Cíl aktivity: Žák si přečte připravený text, porozumí mu. Žák se seznámí z řeckou mytologií.

Pomůcky: Řecká báje – ukázka z knihy (Příloha 4)

Průběh aktivity:

Rozdáme si čtecí listy a společně si přečteme řeckou báji, která je upravená pro děti. V průběhu čtení reagujeme na slova, kterým by žáci nemuseli porozumět, a společně si je vysvětlíme. Číst necháváme žáky postupně, prostřídají se. Po dočtení se žáků zeptáme, zda znají nějakou jinou báji. Pokud ano, vyzveme je, aby nám krátce, svými slovy pověděli o čem je.

8.5. Můj erb

8.5.1. Příprava na hodinu výtvarné výchovy

Téma: Můj erb – modelování z plastelíny

Plastický materiál: plastelína – pro každého žáka jeden balíček

Časové dotace:

- 45 min – modelování erbu

Edukační cíle:

- Psycho – motorický

Žák si podle instrukcí připraví své pracovní místo. Žák dodržuje pracovní postup. Žák pracuje soustředěně, nad svým výrobkem přemýšlí a umí si rozvrhnout svou práci.

- Afektivní

Žák pracuje klidně. Pracuje tak, aby nenarušoval práci ostatním spolužákům, a tím přispívá ke správnému klimatu třídy. Žák pracuje na svém místě, nebo po vyzvání učitelem se přemístí na jiné pracovní místo.

- Kognitivní

Žák umí pojmenovat práci, kterou dělá. Žák umí vyjmenovat pomůcky, se kterými pracuje. Žák dokáže popsat svůj erb a ostatním vysvětlit, proč jeho erb vypadá, právě proto, jak vypadá.

Vyučovací metody:

- Metody slovní – monologické metody (vysvětlování), dialogické metody (dialog)
- Samostatná práce žáků

Techniky vytváření a dekorování:

- Experiment a hra, zde se nejedná o techniku

Pomůcky:

- Pro modelování a dekorování

Podložka na lavici, oděv na převlečení, plastelína, karton o rozměru A4 – pro každého žáka, váleček, brčka, špachtle, špejle, houbičky.

Dodržování bezpečnosti: Žáky poučíme pro práci s plastelínou, aby ji nejedli. Po skončení modelování si umyjí ruce.

Motivace v hodině, před samotnou realizací:

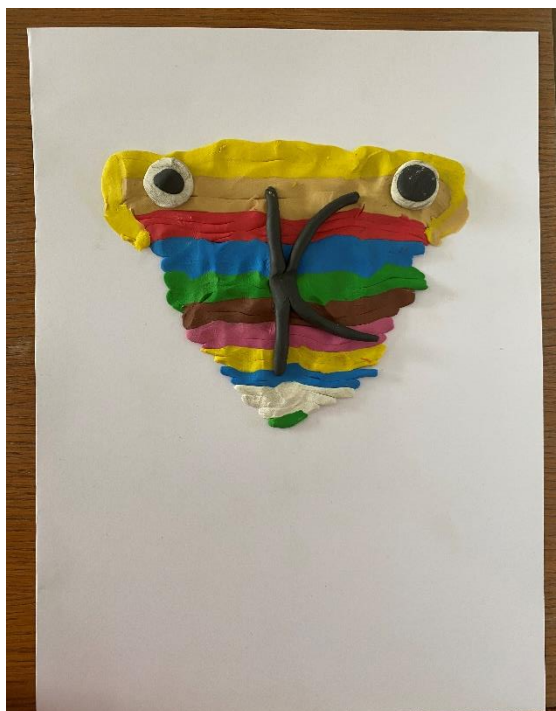
Žáci si připraví vyrobené erby z hodiny českého jazyka. Podle vytvořených papírových předloh z českého jazyka, žáci vymodelují erb z plastelíny.

Výtvarný postup:

Každý žák má pro své modelování jeden balíček plastelíny – stačit nám bude balení po šesti barvách. Žáci si nachytají vytvořené papírové erby, které jsme si vytvořili v hodině českého jazyka. Tyto erby budou žákům sloužit jako předloha pro modelování. Na připravený karton žáci začínají modelovat. Zde uplatníme experiment a hru, tudíž necháváme žákům zcela volné ruce pro jejich tvoření. Co jim poskytneme, jsou pomůcky, jako je váleček, špachtle, párátko, brčka nebo houbičky. Pokud žáci použijí cokoli jiného, pouze to vítáme. Po vymodelování, si žáci uklidí své pracovní místo a vymodelovaný erb přemístí na předem určené místo. Po lehkém zavadnutí plastelíny, žáci popíší svým spolužákům svůj erb. Vysvětlí jeho význam. Společná diskuse probíhá v kruhu.

8.5.2. Reflexe hodiny

Většina žáků se již s plastelínou setkala, tudíž seznámení s ní nemuselo být tak dlouhé a ani její představování nebylo potřeba. Žáky velice zaujalo to, že plastelína, je již barevná, tudíž jí nebudou muset barvit. Myslím si, že i díky tomu byla pro ně práce atraktivnější a více je bavila. Modelování erbu, podle předlohy žákům nijak nevadilo. U některých nastal problém v tom, že si na návrhu namalovali něco, co jim pak nešlo vymodelovat, zde jsem pomohla, ale pouze jsem žáky navedla. Rozhodně jsme jim jejich zamýšlený detail nevymodelovala. Žákům vyhovovalo i to, že modelují na podložku, vytvořenou z papíru, tudíž se nemusejí bát, že se jim jejich erb rozpadne, až ho budou chtít někam přemístit. Při práci s plastelínou, jsem se nesetkala s problémem, že by žákům nešlo připevnit nějaké detaily k celku. Problém nastal u žáků, kterým se delší dobu nedařilo vymodelovat část erbu, tudíž plastelínu neustále zahřívali v rukou, ta se jim začala rozpouštět a nedržela. Upozornila jsem je, ať ji chvíli odloží, nechají vychladnout a mezitím, ať pracují buď na jiné části, nebo si lépe promyslí postup, kterým budou s kusem plastelíny pracovat, až jim zchladne. Problém který se nám objevil, byl ten, že někteří neměli plastelínu barevnou tak, jak tomu měli na svém papírovém návrhu. Proto bych pro příště zvolila asi větší balení plastelíny, které nabízí širší barevnou škálu. To byl jediný větší problém, na který jsme při realizaci narazili. Při opětovné realizaci bych pracovní postup zachoval stejný. Prezentace probíhala v kruhu, a každý dostal svůj prostor. Žáci si vzájemně naslouchali. Žádný větší problém s vyrušováním zde nenastal. Bylo také velice pěkné pozorovat, jak někteří žáci opravdu dodrželi přesně vzhled podle svého návrhu a jiní trochu improvizovali a něco trochu upravili. Ani jedna z těchto možností ovšem nebyla špatně. Tuto hodinu bych hodnotila velmi pozitivně. Žáky bavila a závěrečná debata v kruhu pro ně byla opět novou zkušeností.

Obr. 18. Můj erb, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 19. Můj erb, zdroj – vlastní fotografie

Obr. 18. Můj erb, zdroj – vlastní fotografie

8.5.3. Aktivita, předcházející hodině výtvarné výchovy

Vytvoř si návrh erbu

Předmět, ve kterém můžeme aktivitu realizovat: Český jazyk, Výtvarná výchova

Časová dotace: 45 minut – celá vyučovací hodina

Cíl aktivity: Vytvoření návrhu erbu, který si v následující hodině výtvarné výchovy vymodelujeme z plastelíny.

Pomůcky: Papíry velikosti A4 – můžeme přichystat i s obrysem erbu, pastelky, fixy, voskovky.

Průběh aktivity:

Nejdříve se žáků zeptáme, jestli už někdy viděli nějaký erb a jestli vůbec vědí, co to takový erb je. Po této krátké diskusi – zhruba 8 minut. Ukážeme žákům několik erbů. Vysvětlíme, že erb měl představovat vlastně to, co je na jeho nositeli tím nejlepším. To co ho ukazuje před ostatními v tom nejlepším světle. Taky si vysvětlíme, že pro různé vlastnosti se používají různé značky – symboly, díky kterým pak byla identifikace právě oněch vlastností jednodušší. A protože my všichni tady ve třídě jsme vlastně taky takový bojovníci, tak si dneska vytvoříme návrh takového našeho erbu. Rozdáme žákům buď čistý papír, nebo můžeme použít už předem vytvořený obrys (Příloha 5). Žáci mohou používat pastelky, fixy, voskovky. Po dokončení si erby žáci podepíší na zadní stranu a odevzdají. Rozdáme jim je, až při další hodině výtvarné výchovy, kde podle nich budeme modelovat z plastelíny.

8.6. Hlína kolem nás

8.6.1. Příprava na hodinu výtvarné výchovy

Téma: Hlína kolem nás – modelování z přírodní hlíny

Plastický materiál: přírodní hlína

Časové dotace:

- 45 min – vycházka do přírody, kde nalezneme přírodní hlínu

Edukační cíle:

- Psycho – motorický

Žák poslouchá instrukce učitele. Žák umí pracovat s přírodní hlínou.

- Afektivní

Žák pracuje klidně. Žák se nevzdaluje od třídy. Pracuje tak, aby nenarušoval práci ostatním spolužákům, a tím přispívá ke správnému klimatu třídy

- Kognitivní

Žák umí pojmenovat práci, kterou dělá. Žák si umí nasbírat vlastní hlínu, se kterou umí dále pracovat – modelovat.

Vyučovací metody:

- Metody slovní – monologické metody (vysvětlování), dialogické metody (dialog)
- Samostatná práce žáků

Techniky vytváření a dekorování:

- Experiment a hra - nejedná se o techniku

Pomůcky:

Oděv na převlečení, nepromokavá obuv, lopatka, kyblíček, lahev s vodou, kterou si žáci opláchnou ruce.

Dodržování bezpečnosti: Žáky nepouštíme z dohledu. Dbáme na to, aby se příliš nevzdalovali. Dbáme na jejich zdraví a bezpečnost.

Činnosti před realizací: Před realizací této hodiny, je nutné si místo, kde budeme přírodní hlínu objevovat, samostatně projít a ubezpečit se, že toto místo je pro tuto aktivitu vhodné. Také bychom si měli změřit čas a aktivity rozplánovat tak, abychom zvládli jak přímou aktivitu, tak cestu ze školy i do školy.

Motivace v hodině, před samotnou realizací:

„V dnešní hodině výtvarné hodiny půjdeme ven, ale nepůjdeme jen tak na obyčejnou procházku. Stanou se z nás totiž průzkumníci a hledači.

A co budeme prozkoumávat a hledat?

Hlínu. Hlínu, která je vlastě všude kolem nás, ale najít ji není vůbec nic jednoduchého.

Pokud jste tedy připraveni, můžeme vyrazit na naši výpravu za hlínou.

Vyrážíme!“

Výtvarný postup:

Žáky vezme do městského lesíka, kde si společně zkusíme najít přírodní hlínu. Žáky předem rozdělíme do skupinek, tak aby spolu mohli spolupracovat. Žákům vyhradíme prostor, ve kterém se budou pohybovat. Dohlížíme na to, aby se žáci nikam nevzdalovali. Po jejich intuitivním seznámení s hlínou a po té co si každá skupinka najde své nejlepší místo pro tvoření, zadáme

žákům jednoduchý úkol. Tím bude za pomoci hlíny, kyblíčku, lopatky a předmětů, které najdou okolo sebe, vytvořit vlastní hliněné město.

Po vytvoření, žáci své město pojmenují a ostatním spolužákům ho popíší. Po této prezentaci, si všichni umyjí ruce a společně odcházíme zpět do školy. Kde se ještě pobavíme o tom, co je nejvíce překvapilo, jak se jim takové tvoření v přírodě líbilo nebo co naopak je nenadchlo vůbec, co už by nikdy nechtěli dělat.

8.6.2. Reflexe hodiny

Reflexe této hodiny nemůže být objektivní, z důvodu, že byla hodina pouze nachystána, ale z důvodu organizace na škole, nemohla být realizovaná. Žáci byli sice na aktivitu připraveni, ale hodina se bohužel neuskutečnila.

8.6.3. Aktivita, předcházející hodině výtvarné výchovy

Poznej otisk

Předmět, ve kterém můžeme aktivitu realizovat: Výtvarná výchova, Prvouka

Časová dotace: 35 minut

Cíl aktivity: Žák dokáže podle hmatu rozpoznat, o otisk jakého předmětu se jedná.

Pomůcky: Dlaždice s otisky, pracovní list – záznamový arch pro odpovědi (Příloha 2)

Průběh aktivity:

S žáky se pobavíme nad tím, Co může zanechávat otisk?

Po této krátké diskusi, žákům rozdáme pracovní list. Po rozdání pracovních listů žákům vysvětlíme, co bude jejich úkolem.

Nejdříve jim ukážeme připravené dlaždice, které budeme mít očíslované. Úkolem žáků bude si jednotlivé otisky na dlaždicích osahat a pokusit se přijít na to, kdo nebo co modlo zanechal v hlíně takový otisk. Po žakově úvaze, žák zapíše svou myšlen do pracovního listu. Po té co všichni skončí a zapíší své odpovědi, si sedneme s žáky do kroužku a postupně odpovídáme. Pokud tam žák napíše něco jiného, můžeme se ho zeptat z jaké skutečnosti tak usuzoval. Z jakého důvodu napsal právě takovou odpověď. Po zkontrolování, žákům ukážeme i samotné předměty, které jsme do hliněných dlaždic otiskly.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo vytvoření příprav na hodiny výtvarné výchovy s použitím plastického materiálu a jejich následná realizace v praxi. Cílem těchto příprav je podpořit rozvoj žáků po stránkách kognitivních, afektivních a psychomotorických.

Přípravy byly realizovány s žáky 1. B Základní školy Václavské náměstí 8 – Jubilejní park Znojmo. Před samotnou realizací byly také konzultovány s třídní paní učitelkou. Při realizaci mi také byla nápomocná paní asistentka. Díky tomu, že přípravy na hodiny jsou sestaveny tak, aby se dali vyučovat v každé třídě, nebyl zde žádný problém. Pro realizaci nebylo potřeba žádné speciální dílny, či jiné místnosti.

Ke každé z příprav na vyučovací hodinu, je také zpracována reflexe, která zhodnotí nejen přípravu, ale i samotný průběh vyučovací hodiny.

V reflexi jsou také popsána úskalí a problémy, která při realizaci vznikl. Doplněné o návrhy na jejich řešení, při opětovné realizaci hodin. Každá z příprav je zpracována tak, aby byla pro učitele prvního stupně co možná nejsrozumitelnější a okamžitě použitelná v hodině výtvarné výchovy. U příprav je také zpracována aktivita, která může hodině výtvarné výchovy předcházet nebo ji doplnit. Jedná se o motivační aktivity, které může učitel zařadit do jiných vyučovacích hodin.

V průběhu realizace jsem se setkala s velmi kladným ohlasem jak ze strany žáků, tak paní učitelky. Žáci byli tvořením z plastických materiálů nadšeni a velice je zaujala rozmanitost materiálů, se kterými jsme tvořili. V průběhu realizace jsem nezaznamenala, žádný negativní ohlas, což mě velice potěšilo. Co mě velice potěšilo a potvrdilo se tím i to, že tvoření s plastickým materiálem

dokáže žáky zklidnit, byl fakt, že i poměrně živí žáci se dokázali velice pěkně na své tvoření soustředit.

V přípravách také nebyl opomenut fakt, pro rozvoj spolupráce a vzájemné komunikace mezi žáky, díky kterým docházel k vytváření pozitivního klimatu ve třídě a také rozvoji sociálních kompetencí.

Tato diplomová práce má sloužit jako inspirace a podpora pro zařazování tvorby s plastickým materiálem do hodin výtvarné výchovy na prvním stupni. Teoretická část také nabízí přehled možných dalších plastických materiálů, se kterými mohou pedagogové na prvním stupni pracovat. Naleznou zde, jak materiály tradiční, tak i ty méně obvyklé. Také zde naleznou techniky, které mohou při tvoření s plastickým materiálem využít.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

CARLSON, Maureen. *Modelujeme postavičky z plastelíny, hlíny a moduritu*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0110-X.

Dostupné také z:
<https://ndk.cz/uuid/uuid:5cc186e5d5b61242061bcaa0594eba22>

CIKÁNOVÁ, Karla a SINGEROVÁ, Daruše. *Objevujte s námi tvar*. Praha: Aventinum, 1995. ISBN 80-7151-1. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:dfc9a760-a364-11e5-82dc-5ef3fc9bb22f>

DREHER, Sia. *Keramika bez hrnčířského kruhu: od A do Z: dekorativní i praktické výrobky z hlíny*. Ostrava: Anangram, 2007. ISBN 80-7342-109-7. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:e3d3cef0-2c13-11e8-af9f-5ef3fc9bb22f>

ELLIS, Mary a BRABCOVÁ, Blanka. *Keramika pro děti: základy práce s hlínou a výtvarné návrhy*. Praha: BB art, 2005. ISBN 80-7341-410-4. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:5bb3cf50-9c56-11e6-bfc2-001018b5eb5c>

HAZULKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:900ae050-dbdf-11e5-afd2-5ef3fc9ae867>

HOSMAN, Zdeněk a Pedagogická fakulta. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 978-80-7394-001-0. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:0bcc8698-b4dd-40a8-8e4d-c27ab1c93c6c>

KOHL, Mary Ann F. *Výtvarné činnosti pro malé děti: [rozvíjíme šikovnost a tvořivost dětí od 1 do 3 let]*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-891-0. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:ce6420f0-7072-11e6-a429-001018b5eb5c>

MACEK, Tomáš. *Keramika*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1568-8. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:b1d32e86-0d67-4240-9cab-a773416ae9c1>

MERTIN, Václav. *Abeceda pro učitelky mateřských škol*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-923-6

MIKUŠOVÁ, Miluše a Univerzita Karlova. *Prostorová a užitá tvorba: určeno pro posl. fak. pedagog, [Díl] 1: Výtvarné problémy hmotné kultury*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-7066-269-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7fe77550-9814-11e3-ad99-001018b5eb5c>

MRÁZIK, Martin a Katedra výtvarné kultury. *Výtvarná tvorba – prostorová tvorba*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-048-8 Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:9c2caaa0-b8f8-11e3-87a3-001018b5eb5c>

NEDVĚDOVÁ, Zdeňka a ZATLOUKALOVÁ, Iva. *Výtvarná tvorba*. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-46-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:29655ca0-7118-11e4-8d66-5ef3fc9bb22f>

RADA, Pravoslav. *Slabikář keramika*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-419-3. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:285aa370-2f1b-11e6-a344-5ef3fc9ae867>

RADA, Pravoslav, KREJČA, Aleš a HUCEK, Miroslav. *Keramika*. Praha: Aventinum, 2007. ISBN 978-80-86858-45-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6dccbe30-f2f6-11e6-bf7e-005056825209>

ROESELOVÁ, Věra a JEŽDÍK, Robert. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:de03e7e0-4823-11e3-ac54-005056825209>

ROESELOVÁ, Věra a Pedagogická fakulta (Praha, Česko). *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-121-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:72f7a6f0-4b4b-11e3-98d6-001018b5eb5c>

ROESELOVÁ, Věra a Pedagogická fakulta (Praha, Česko). *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 80-7290-129-X. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:00ce8c40-5a1b-11e3-bc9f-5ef3fc9bb22f>

ROESELOVÁ, Věra. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004. ISBN 978-80-902267-5-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f9e6d3b0-b3cd-11e5-b770-5ef3fc9ae867>

ROS, Dolors a JURIONOVÁ, Alena. *Keramika: dekorativní techniky*. Praha: Ikar, 2011. ISBN 978-80-249-1641-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:82e94de0-da56-11e7-bbbb-005056827e51>

RUBEŠOVÁ, Radka. *Ruce v hlině: tvořivá keramika pro děti*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1085-6.

SITNÁ, Dagmar. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-246-1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7e4e4640-e180-11e4-ae60-005056825209>

SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefletika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6cb21180-08b9-11e6-b598-5ef3fc9bb22f>

ŠOBÁŇOVÁ, Petra a Pedagogická fakulta. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1469-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:da885240-8c0d-11e7-927c-001018b5eb5c>

VÁGNAROVÁ, Marie a Univerzita Karlova. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-1037-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:56df4db0-9306-11e5-b433-5ef3fc9bb22f>

UHL SKŘIVANOVÁ, Věra, Pedagogická fakulta a Pedagogika umění – umění pedagogiky (2012: Ústí nad Labem, Česko). *Pedagogika umění – umění pedagogiky, aneb, Přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. ISBN 978-80-7414-663-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:acba1c0-4aa9-11e6-8361-5ef3fc9ae867>

UŽDIL, Jaromír a VANĚK, Rostislav. *Výtvarné projevy a výchova*. Praha: SPN, 1978. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:423d3c10-9e39-11e2-bc29-005056825209>

UŽDIL, Jaromír. *Mezi uměním a výchovou*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e8f326f0-756a-11e4-9c7b-5ef3fc9bb22f>

INTERNETOVÉ ZDROJE

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2021-06-30]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>

Návod na výrobu, pečení a sušení slaneho těsta - Školní svět. Školní svět - Rady, články, tipy pro školáky [online]. Copyright © ACTIVA spol. s r.o. [cit. 12-06-2021]. Dostupné z: <https://www.skolnisvet.cz/navod-na-vyrodu-peceni-a-suseni-slaneho-testa/>

Legendární vizovické pečivo zvládnete upéct i doma, ale... | iReceptář.cz. iReceptář.cz [online]. Copyright © [cit. 03-06-2021]. Dostupné z: <https://www.ireceptar.cz/hobby/vizovicke-pecivo-recept-na-testo-tvary-vanocni-ozdoby-20191215.html>

Můj stát | Velký znak ČR. [online]. Copyright © Dny české státnosti o.p.s. [cit. 01-06-2021]. Dostupné z: http://www.mujsat.cz/velky_znak_cr.aspx

Vyrobte si domácí modelovací hmotu "modurit" - www.samostatne-dite.cz. Samostatne-dite.cz | Montessori pomůcky, didaktické hračky a nábytek pro připravené prostředí, a to vše dle senzitivních fází dítěte [online]. Dostupné z: <https://www.samostatne-dite.cz/inspirace-na-tvoreni-s-detmi/vyrobte-si-domaci-modelovaci-hmotu--modurit-2/>

Keramické hmoty - SEVT.cz. SEVT.cz - tiskopisy, formuláře, učebnice, odborná literatura [online]. Copyright © 2007 [cit. 05-06-2021]. Dostupné z: <https://www.sevt.cz/obchod/skoly-a-skolky/vytvarne-potreby/keramika/keramicke-hmoty/>

PLASTELÍNA - MODELÍNA - PAPÍRNICTVÍ | REMA UH
s.r.o. Prodej hraček, stavebnic, společenských her, kancelářských
potřeb, papírnictví | REMA UH s.r.o. [online]. Copyright © 2013
[cit. 26-06-2021]. Dostupné
z: <https://www.remauh.cz/papirnictvi/plastelina-modelina/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázky:

Obr. 1. Ptáček na špejli, zdroj – vlastní fotografie, str. 59

Obr. 2. Ptáček na špejli, zdroj – vlastní fotografie, str. 60

Obr. 3. Ptáček na špejli a samostatné tvoření žáků, zdroj – vlastní fotografie, str. 60

Obr. 4. Samostatné tvoření žáků, zdroj – vlastní fotografie, str. 61

Obr. 5. Samostatné tvoření žáků, zdroj – vlastní fotografie, str. 61

Obr. 6. Instalace výtvorů, zdroj – vlastní fotografie, str. 62

Obr. 7. Sovík před barvením, zdroj – vlastní fotografie, str. 70

Obr. 8. Sovík před barvením, zdroj. – vlastní fotografie, str. 71

Obr. 9. Sovík po nabarvení anilinovými barvami, zdroj – vlastní fotografie, str. 71

Obr. 10. Sovík po nabarvení anilinovými barvami, zdroj - vlastní fotografie, str. 72

Obr. 11. Sádrový odlitek, zdroj – vlastní fotografie, str. 79

Obr. 12. Sádrové odlitky, zdroj – vlastní fotografie, str. 79

Obr. 13. Odlitek umístěný v krabičce, zdroj – vlastní fotografie, str. 80

Obr. 14. Odlitek umístěný v krabičce, zdroj – vlastní fotografie, str. 80

Obr. 15. Bájně zvíře, zdroj – vlastní fotografie, str. 87

Obr. 16. Bájně zvíře, zdroj – vlastní fotografie, str. 88

Obr. 17. Bájně zvíře, zdroj – vlastní fotografie, str. 88

Obr. 18. Můj erb, zdroj – vlastní fotografie, str. 93

Obr. 19. Můj erb, zdroj – vlastní fotografie, str. 93

Obr. 20. Můj erb, zdroj – vlastní fotografie, str. 94

Obr. 21. Obrys krabičky, zdroj – vlastní fotografie, str. 116

Obr. 22. Řecká báje – 1. část, zdroj - [1], str. 117

Obr. 23. Řecká báje – 2. část, zdroj - [1], str. 118

Obr. 24. Obrys erbu – zdroj - [2], str. 119

ZDROJE OBRÁZKŮ

1. EISLEROVÁ, Jana. *Staré řecké báje a pověsti*. Praha: Fragment, 2010.
2. BALHAROVÁ, Kamila. Čteme s individuálně integrovanými žáky - práce s textem. Metodický portál: Články [online]. 20. 01. 2015, [cit. 2021-06-12]. Dostupné z:: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZL/19495/CTEME-S-INDIVIDUALNE-INTEGROVANYMI-ZAKY---PRACE-S-TEXTEM.html>>. ISSN 1802-4785.

SEZNAM PŘÍLOH

Přílohy:

Příloha 1 Čtecí list

Příloha 2 Pracovní list – záznamový arch pro odpovědi

Příloha 3 Obrys krabičky

Příloha 4 Řecká báje – ukázka z knihy

Příloha 5 Obrys erbu

PŘÍLOHY

Příloha 1 Čtecí list

O sově, která chtěla zpívat

V jednom lese žila soví rodinka. Měli tři malé sovičky: Vendulku, Karolínku a Zuzanku. Byla to vzorná rodinka. Každý večer vstávali, umyli se večerní rosou a potom letěli na kraj lesa, aby lovili myši. Když měli dost, letěli zpátky a malé sovičky si hrály na honěnou nebo sedávaly na stromě a povídaly si.

Jednou přišla Karolínka s nápadem.

„Budeme si povídat o tom, jak budeme velké!“ Sestřičky souhlasily a Karolínka začala. „Až budu velká, najdu si krásného sováka. Budeme mít spolu vajíčka a potom soví miminka.“ „To je hezké,“ řekla Zuzanka, „ale nudné. Já chci prolétat celý les. No řekněte, není to úžasný nápad?“ zasnila se. „A co ty?“ obrátily se sestry na Vendulku. „Já bych se chtěla naučit zpívat.“

Sestry se začaly smát. „Zpívat? Ty jsi hloupá, Vendulko! Sovy přece zpívat neumí!“ Vendulka se rozzlobila. „Že ne? To se ještě uvidí.“

Když šla ráno celá rodinka spát, Vendulka letěla na kraj lesa. Sluníčko zrovna vycházelo. Vendulka seděla na stromě a koukala. Tehdy se větvička, na které seděla, zhoupala. Posadil se na ni kos a začal zpívat.

„Páni, to je krása!“ zatleskala Vendulka pírky, „nauč mě to také!“

Kos se podívil, ale souhlasil. Když se unavená Vendulka vrátila večer domů, čekali na ni nazlobení rodiče.

„Kde jsi byla? Mohlo se ti něco stát! Už nikdy nikam sama nepoletíš!“ „Učila jsem se zpívat!“ „Sovy nezpívají,“ rozhodl tatínek a s celou rodinkou odletěl.

Vendulka zůstala doma. Byla unavená a tak hned usnula. Když se probudila, doma ještě nikdo nebyl a tak se rozhodla, že si zazpívá. Jenže ji slyšela maminka. „Páni, Vendulko, to bylo krásné! Umíš ještě něco?“

„Neumím. Víc jsem nestihla.“ „To nevádí,“ řekla maminka, „zítra se naučíš novou. Poletím s tebou.“

A tak byla Vendulka šťastná, že může zpívat. Maminka zase byla šťastná, že je šťastná Vendulka. I když zpívala jako kos.

Poznej otisk a zapiš, kdo nebo co ho mohl udělat:

1. Otisk:

-----

2. Otisk:

-----

3. Otisk:

-----

4. Otisk:

-----

5. Otisk:

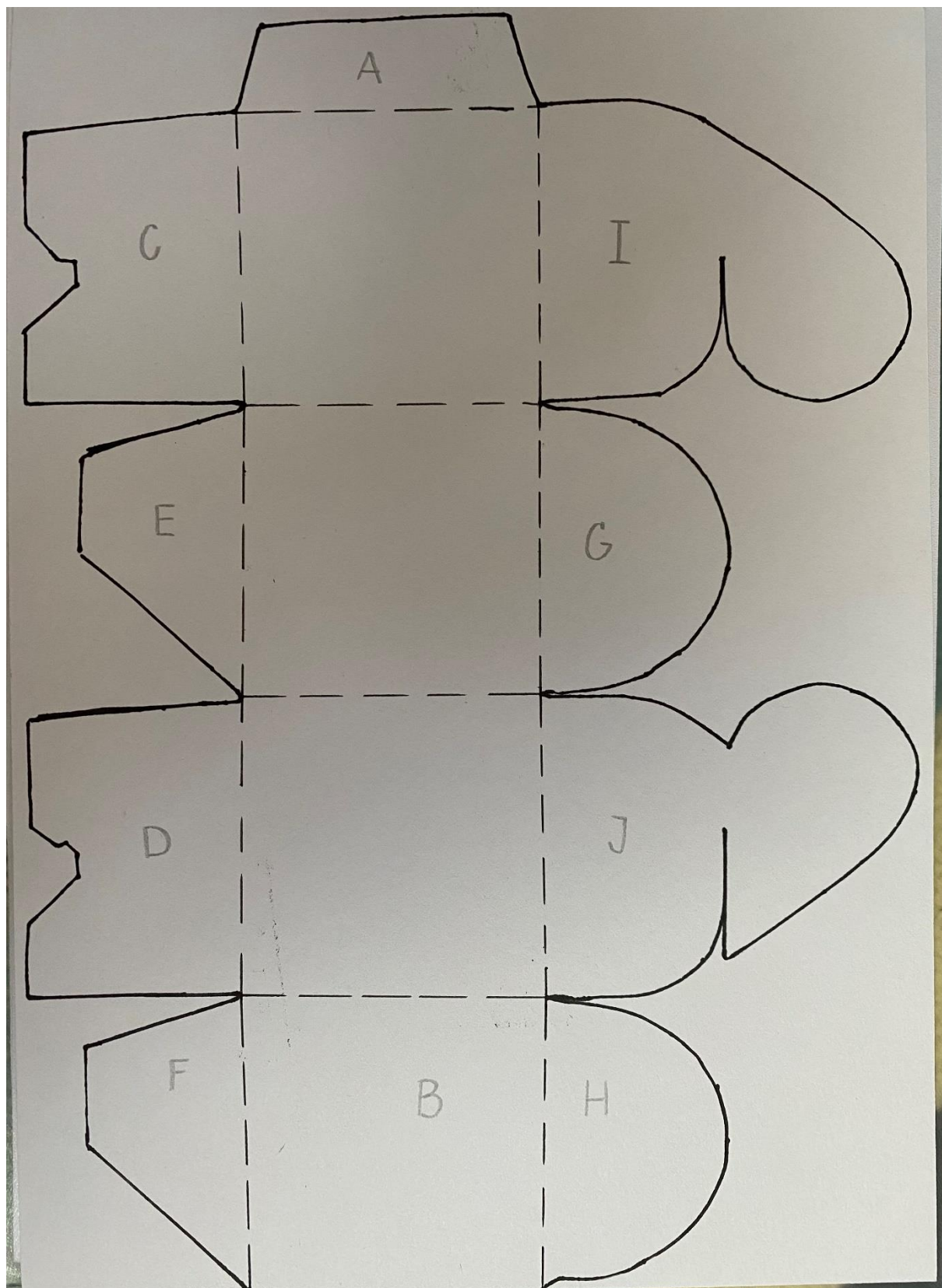
-----

6. Otisk:

Příloha 3 Obrys krabičky

(Obr. 21 Obrys krabičky – 1. část, zdroj – vlastní fotografie)

Bellerofontes a Pegas

Královský syn Bellerofontes byl hostem u svého přítele, krále Proita. Králova manželka se do krásného urostlého mladíka zamilovala. Bellerofontes však o ni neměl zájem, a to ji k smrti rozzlobilo.

Stěžovala si manželovi, že ji Bellerofontes hrubě urazil, a žádala jeho smrt. Král věděl, že když někdo v Řecku ublíží hostu, je to stejný zločin, jako kdyby vztáhl ruku na samotného Dia. Ale manželce uvěřil a chtěl jí vyhovět. Požádal Bellerofonta, aby jeho příbuznému, králi Iobatovi, doručil důležitý dopis. V něm stálo, že král Iobates má doručitele dopisu nechat ihned popravít. Bellerofontes se okamžitě vydal na cestu a v pořádku dopis odevzdal. Král ho pozval na hostinu, která trvala devět dní. Pak si teprve dopis přečetl a nevěděl, co má dělat. Nemohl přece podle řeckého zvyku hostu ublížit. Pak vymyslel plán: „Drahý Bellerofonte,“ oslovil mladíka, „vím, že jsi statečný a umíš bojovat. Náš kraj ničí hrozná obluda Chiméra. Má tři hlavy, z nichž neustále chrlí oheň.

Jedna hlava je lví, na zádech má hlavu kozlí a na konci ocasu je hlava hadí. Ještě nikdo se k ní neodvážil přiblížit. Věřím, že ty ji dokážeš zabít.“ Král myslel, že mladík v boji s Chimérou zahyne.

Bellerofontes nechtěl být pokládán za zbabělce a úkol přijal.

Ve snu se mu pak zjevila bohyně Athéna: „Potřebuješ okřídleného koně Pegasa. Zde máš zlatou uzdu, podaří-li se ti nasadit mu ji, bude tě poslouchat.“

Pegas byl nádherný bílý kůň, který po smrti Gorgony Medusy vyletěl z jejího těla. Když zadupal kopyty na skálu, vytryskl pramen čisté vody. U takového pramene ho našel Bellerofontes. Potichu se k němu přiblížil a nasadil mu uzdu. Pak na něj rychle vyskočil. Pegas se vzepjal, vzlétl vzhůru a snažil se jezdce shodit. Bellerofontes se držel pevně a kůň ho nakonec přijal za svého pána. Ve snu znovu navštívila Bellerofonta bohyně Athéna: „Vezmi si do boje s Chimérou jen dlouhé kopí a kus olova,“ poradila mu. „Důvěřuj Pegasovi.“

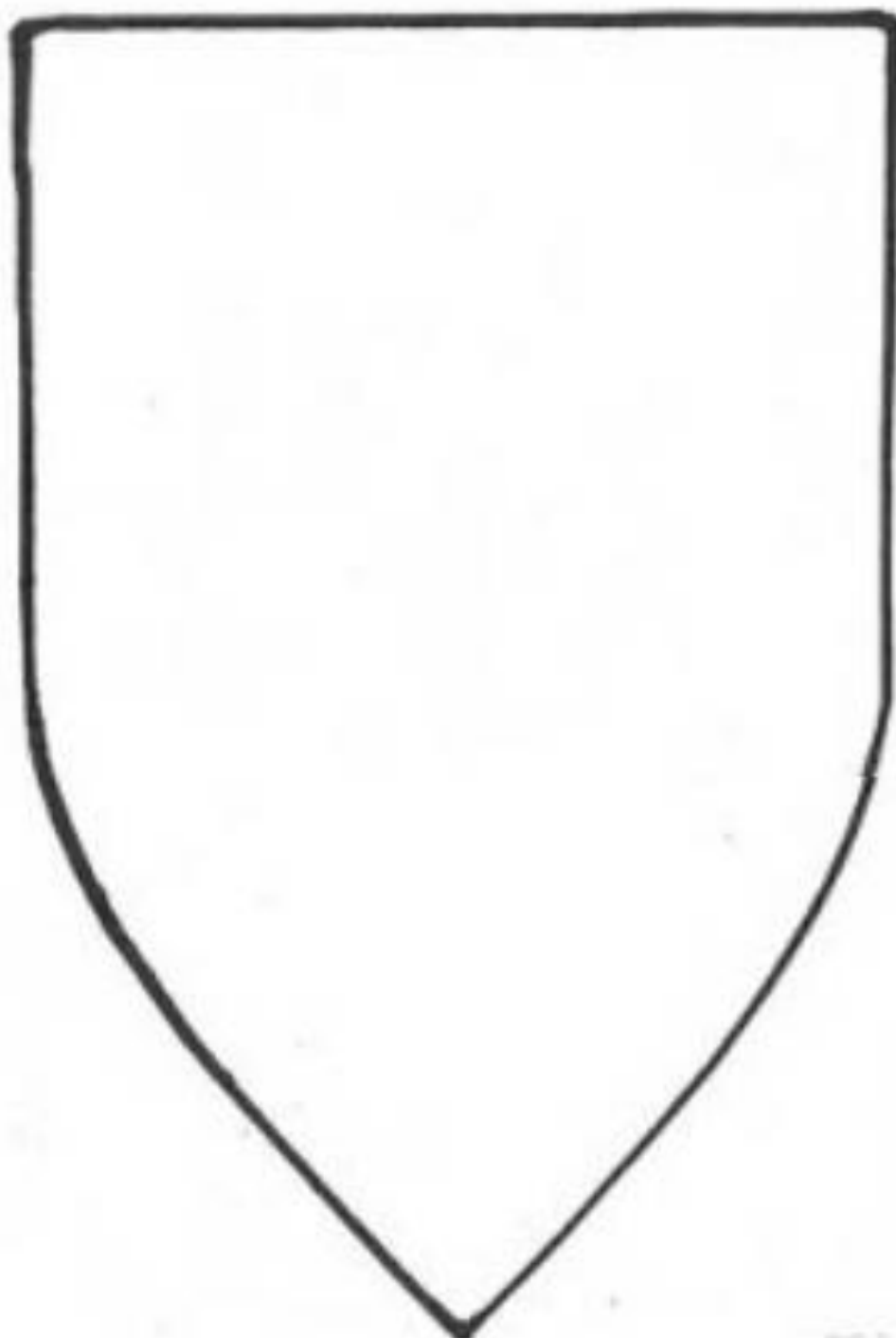
Brzy ráno Pegas donesl Bellerofonta k jeskyni, kde spala Chiméra. Zvuk Pegasových křídel ji probudil. Její tři hlavy začaly chrlit plameny. Bellerofontes ji několikrát zasáhl kopím, ale to jí nijak neublížilo. Pak pochopil, proč mu Athéna radila vzít s sebou kus olova. Vznesl se nad Chiméru a hodil olovo do otevřené ohnivé lví tlamy. Měkký kov v ohni roztál, zaplnil Chiméře vnitřnosti a brzy padla mrtvá k zemi.

Král Iobates ocenil Bellerofontovu statečnost a dal mu za manželku svou dceru. Bellerofontes pak vykonal ještě řadu statečných činů. Nakonec ho ovládla pýcha a umínil si, že na Pegasovi vyletí na Olymp mezi bohy a stane se jedním z nich. Zeus jeho pýchu potrestal. Poslal ováda, který Pegasa bolestivě štípl. Kůň se polekal a shodil jezdce z výšky na zem. Tak Bellerofontes zahynul. Od té doby platí přísloví, že pýcha předchází pád.

Příloha 5 Obrys erbu

(Obr. 24 Obrys erbu, zdroj [2])

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Marcela Antošová

Obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Katedra: Katedra výtvarné výchovy

Vedoucí práce: Mgr. Monika Dokoupilová

Rok obhajoby: 2021

Název práce: Využití plastického materiálu v hodinách výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ

Název práce v angličtině The use of plastic material in art lessons at the 1st stage of primary schools

Anotace práce: Diplomová práce je zaměřena na plastický materiál, techniky práce s ním a jeho následné využití v hodinách výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ. Teoretická část práce popisuje vnímání výtvarné výchovy jako takové, smysl využívání plastických materiálů v hodinách výtvarné výchovy. Dále stručně popisuje plastické materiály a techniky práce, které lze s žáky prvního stupně využít. V praktické části najdeme šest zpracovaných příprav na hodiny výtvarné výchovy s použitím plastických materiálů. Dále zde jsou uvedeny i návrhy na aktivity, kterými lze tyto hodiny doplnit v jiných předmětech. Přípravy jsou doplněny o reflexi z praxe a fotografie výtvorů žáků 1. stupně.

Klíčová slova: Plastický materiál, výtvarná výchova, prožitek, techniky práce s plastickým materiálem, motivace, vývoj dětského výtvarného projevu, RVP ZV.

Anotace práce v angličtině: The diploma thesis is focused on plastic material, techniques of working with it and its subsequent use in art lessons at the 1st stage of elementary school. The theoretical part of the work describes the perception of art education as such, the meaning of using plastic materials in art education classes. It also briefly describes the plastic materials and work techniques that can be used with first grade students. In the practical part we will find six processed preparations for art lessons using plastic materials. There are also suggestions for activities that can be used to supplement these lessons in other subjects. The preparations are supplemented by reflections from practice and photographs of the creations of 1st grade pupils.

Klíčová slova v angličtině: Plastic material, art education, experience, techniques of work with plastic material, motivation, development of children's artistic expression, RVP ZV.

Počet příloh vázaných v práci: 5

Rozsah práce: 199 (vč. příloh); 112 (bez příloh)

Jazyk práce: Český